

**BULLETIN
SLOVENSKEJ
ASOCIÁCIE
KNIŽNÍC**

ROČNÍK 15

ČÍSLO 4

BRATISLAVA 2007

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 15

Číslo 4/2007

Vydáva Slovenská asociácia knižníc (sekretariát: Univerzitná knižnica v Bratislave, Michalská 1, 814 17 Bratislava) ● Zodpovedná redaktorka Klára Kernerová ● Výkonná redaktorka Kamila Fircáková (tel.: 02/59804 147, e-mail: kamilka.fircakova@ulib.sk) ● Členky redakčnej rady: Zuzana Babicová, Ľudmila Čelková, Benjamína Jakubáčová, Eleonóra Janšová, Valéria Závadská ● Vychádza 4x ročne ● Registračné číslo 2512/2001 ● ISSN 1335-7905 ● Tlač CVTI SR ● www.sakba.sk

OBSAH

Dušan Lechner: Pristavme sa, nie je to moderné, ale prospešné 3

ČLÁNKY

Daniela Džuganová: Informačná gramotnosť a informačné vzdelávanie
na slovenských vysokých školách 5

Emília Díteová: Knižnica Juraja Fándlyho 1927 – 2007 8

Alena Poláčiková: 55 rokov Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice
pri Technickej univerzite vo Zvolene 16

Valéria Závadská: Štátna vedecká knižnica v Prešove 55-ročná 24

Zo života nečlenských knižníc

Iveta Krnáčová: Knižnica Gemersko-malohontského múzea 27

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA KNIŽNÍC JUBILUJE

Päť otázok predsedom SAK 33

INFORMÁCIE

Ľudmila Čelková: 100 x 100 38

Danica Zendulková: Projekt Európsky knihovník v CVTI SR 39

Podujatia

Zuzana Babicová: Nezabudnuteľný zážitok alebo Školenie trochu inak 40

Tomáš Fiala: Digitálna knižnica – stratégie, technológie, znalosti 41

Peter Kuzma: Postavenie knihovníka v Bratislavskom kraji – hrozba
alebo prísľub? 42

Mária Ňachajová: Osobnosti ruskej a ukrajinskej emigrácie na východnom
Slovensku 44

Michaela Garaiová: Cirkevné knižnice – ich funkcie a význam 46

K. F.: Dejiny knižnej kultúry Košíc a okolia 47

Zuzana Babicová: Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach v nových
priestoroch 48

Predstavujeme

Mgr. Marianna Maruničová, riaditeľka Zemplínskej knižnice Gorazda Zvonického v Michalovciach	49
Ing. Jana Vargová, riaditeľka Zemplínskej knižnice v Trebišove	50
Z nových vydání	52

JUBILANTI

<i>Dušan Lechner</i> : Valéria Krokavcová jubiluje	53
<i>Marta Pernická</i> : Jubilatka Marta Szilágyiová	53
<i>Dušan Lechner</i> : Paripy času Alojza Androviča, alebo ako sa vidí za roh	54

Pristavme sa, nie je to moderné, ale prospešné

Ešte ani neopadalo lístie z opadavých stromov a už nás zdraví výzdoba Vianoc, aj so Zarnackovou hudbou „Ó Tannenbaum“. Skoro a rýchlo, s nástojčivosťou nepríjemného zvuku budíka nám pripomína, že je za nami rok 2007 a tlačí sa ďalší. Aký bol – aký bude. Otázky každoročné, v zhone, radosti i strese. Postojme, príbrzdime a ohliadnieme sa. Stojí to za to. Tých uponáhľaných sú plné cintoríny. Prírodu neokabátíme, srdce bije len dvadsaťkrát za minútu...

Aký bol ten zostarnutý rok v našich knižniciach? Dobrý, zlý, taký akurát. Siedmy rok 21. storočia vniesol do našej práce nové prvky, o ktorých sme mnohokrát len hovorili. Na obzore sú peniaze z európskych fondov. Treba sa ich chytiť a dať našim knižniciam injekciu. Silný finančný vitamín. Vec má však niekoľko zádrheľov. A ten najväčší cítim v nedostatku projektov. Peniažky sú, aj by sa sypali, ale nie je veľmi kam. Chýba nám systém vízie slovenského knihovníctva. Pred niekoľkými týždňami vláda schválila pokračovanie projektu knihovníckeho rozvoja na roky 2007–2013. Po nespornom úspechu predchádzajúcej etapy, v ktorej sa po roku 2001 mnohé zmenilo na nepoznanie, sme si smelo vytýčili ciele nové. Na úrovni rezortu sa postavila stratégia, smerovanie v základnej línii. Stačí to? Domnievam sa, že nie. Je to politický odkaz podpory knižníc. Od nás sa teraz očakáva jeho postupné, dennodenné dobudovanie a naplnenie. Musíme si uvedomiť platformu európskej globalizácie a trendy v iných súputníckych krajinách. Stratégia je len a výsostne stratégiou, rámcom, ktorý dostane podporu len v jednotlivostiach. A tie sú na cestách jednotlivých knižníc. Zodpovednosť je na pleciach riadiaceho manažmentu – ten si buď dokáže odkrojiť z bohatého koláča, alebo bude žuť posúchy. Ide do tuhého. Nevynára sa mi v pamäti vedomosť o období lepšej možnosti rastu knižníc, ako je to dnes. Treba sa len zaprieť a vzoprieť, postaviť jasnú predstavu smerovania toho ktorého zámeru, popasovať sa a veci urobiť. Tvrdíme, že nám chýbajú peniaze? Obávam sa, že tých je až prespíliš. Že sú inde ako by sme chceli? Tak ich stiahnime k sebe. Budeme mať asi problémy vysvetľovať, prečo nekonáme...

Pamätáte sa? Tlieskali sme, tešili sme sa. Bolo to naše dávne želanie. Vidina riešenia modernizácie slovenského knihovníctva bola našou radosťou. Podarilo sa presvedčiť rozhodujúcich. Až sme upadali do melanchólie zo šťastia, ktoré nás postretlo. Zrodilo sa dieťa z lásky – KIS3G. Súd života však nemá rád len „buď pozdravený“, ale aj „ukrižuj“. A roky bežia. Pred tromi rokmi som na tomto mieste zaváhal o schodnosti nastúpenej cesty. Nie o jej cieľoch, ale o jej kvalite v nastúpenom tempe. Aj dnes ešte stále váham. Mnohé z predsavzatí vzal čas, mnohé sa zahmlilo. Člappkáme sa, zakydávame, povrávame a samozrejme – potľapkávame sa. Urobíme, dotiahneme, bude – a možno nebude. Z jasného sna je strohá realita, ktorá nepomáha všetkým a možno nikomu. Projekt, vo svojom vzniku nadčasový, mohol dnes tvoriť základňu pre taktické vízie na všetkých úrovniach knižníc. Mohli sme mať – a chceli sme to – zásobu desiatok rozvojových programov pre veľké knižnice i pre tie najmenšie knižnice. Kde sú a prečo nie sú? Zasa nám uteká vlak za pokriku „na nás ste zabudli“. Nikto na nikoho nezabudol, jedine my, sami na seba. Ako je to možné? Nepočúvame sa, a ak to trvá dlho, kedy si jednoducho ide svojou cestou. Škoda.

Naša spoločenská úloha je jasná. Príspevok Daniely Džuganovej je toho dôkazom.

Domyslime! Naše zaostávanie pribrzdí rozvoj schopností informačnej gramotnosti všade a to je výzva historicky neopakovateľná. Schopnosť vysporiadať sa so záplavou informácií je pre dnešného vysokoškoláka kľúčová. Mimoriadne kvalitne zorganizovaný a vyhodnotený prieskum v Košiciach svojimi závermi udáva smer, ktorým sa musíme pohybovať.

Máme na čo nadväzovať. Mnoho knižníc slávi v ostatnom čase jubileá. Prešov, Trnava, Zvolen. Mestá, v ktorých knižnice mali hlbokú tradíciu, mnohé vstávali z popola, pre daný región boli významným spoločenským prvkom. Vstávali z popola raz, dva razy, vstali aj tretí raz. Nikto nespochybil význam knižníc v informačnej spoločnosti. Ale ako sa to prejavilo? V Prešove prvý, kto mal dopadnúť na prísun fondov na regionálny rozvoj, bola knižnica. Tlačili ju mimo mesta. Zatiaľ sa udržala. Nieviem za akú cenu a dokedy. Knižnice zavadzajú. Možno je v tom aj trocha rácia, lebo aj my sami hľadáme novú tvár. To však neznamená, že neslúžime a nie sme v obraze. Bijeme sa v sebe, chceme veci posúvať a byť v ofenzíve, aby sme mohli lepšie slúžiť budúcnosti. Hľadáme novú tvár. V napätí, v rume, v škriepke. Je to normálne. Ide nám o vec. Etapa ujasňovania si ciest je možno ľudsky bolestnejšia, ale prospešná. Je však trápne, že v informačnej spoločnosti je súčasnosť pre mnohých bojom o prežitie. Argumentácie o spoločenskej úlohe knižníc vyznievajú pre mnohých smiešne. Kultúrou sú peniaze a za peniaze je kultúra z peňazí. Nič medzi tým, bez podpory. Zodpovední už zabudli, že voľakedy aj čítali. Že aj to im umožnilo postúpiť na spoločenskom rebríčku? Mnohí objavujú objavené. Škoda, že si niečo neprečítajú a spoliehajú sa na intuíciu, ktorá nás všetkých môže vŕhať späť.

Oslavujeme výročia. A dnes si žiadna moc nestavia pomník zriadením alebo zväčšením knižnice – pomník nad pomníky. Môžeme polemizovať o tom, či Slovensko má alebo nemá priveľa knižníc. Aj to sa dá riešiť. Ale rušiť a devastovať, potlačiť a nenahradiť – to je nekultúrne a nepolitické, krátkozraké a ... hlúpe. V 20. a 30. rokoch uplynulého storočia miestne volebné programy takmer pravidelne obsahovali krátke časti o podpore či zriadení knižníc. Dnes sú to biele vrany, a aj tých je viac ako starosti mocipánov o knižnice. Nedávno ma navštívil jeden z nich. Dnes už nie je mocipánom, v minulosti bol, a veľkým. Uživa si dôchodok, začal bilančovať život. Je „in“, píše pamäti. Na mnohé si spomína, hľadá súvislosti a tak sa pobral do knižnice. Našiel, našiel toho veľa, hoci sám málo dal. Povedal mi to. Trápil sa nad starými časmi, keď presviedčal, že knižnica už to či ono nepotrebuje. Dnes v duchu ľutuje. Mohol toho nájsť viac a rýchlejšie. Slávi aj Slovenská asociácia knižníc. Bez jej vplyvu si už ani nevieme predstaviť náš profesionálny život, a mnohí z nás ani osobný. Poprajme jej ešte mnoho liet. Verme, že liet – rokov, v ktorých bude osud priaznivejší.

O niekoľko dní budeme dvíhať čaše na rok nový. Aký bude, je aj na nás – hlavne na nás a v nás. Želajme si, aby bol úspešný. Plný zdravia, šťastia a práce ktorá nás baví, lebo má zmysel. Zaželajme si aj odreté kolená, lebo to patrí k životu. Tie sa zhoja a my sa tešíme, že si ich môžeme poudierať opäť, v záujme dobra pre všetkých. Takí sme, takí ostaňme. A teraz. Už sme sa pristavili, hej, plnou parou vpred...

PhDr. Dušan Lechner, Univerzitná knižnica v Bratislave

Informačná gramotnosť a informačné vzdelávanie na slovenských vysokých školách

Mgr. Daniela Džuganová, Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

Práve, keď som sa rozhodla napísať do Bulletinu Slovenskej asociácie knižníc príspevok o rozsiahlom prieskume pracovnej skupiny Slovenskej asociácie knižníc pre informačné vzdelávanie na tému informačná gramotnosť a hľadala som vhodný príklad na úvod, pomohla mi náhoda. V najnovšom, novembrovom čísle časopisu Eurobiznis, som okrem iných zaujímavých príspevkov na tému manažment, informatizácia a spoločnosť našla príspevok analytika M. Velšica z Inštitútu pre verejné otázky pod názvom Digitálna gramotnosť na Slovensku 2007.

So záujmom som si prečítala zistenia z výskumnej správy Inštitútu pre verejné otázky a spoločnosti Cisco Slovensko, ktoré konštatujú, že celková úroveň schopností a zručností práce s modernými informačnými a komunikačnými technológiami – t. j. digitálna gramotnosť na Slovensku sa v roku 2007 zvýšila. Kým v roku 2005 predstavoval DLI (index digitálnej gramotnosti) hodnotu 0,33 bodu, v roku 2007 dosiahol 0,37 bodu. Inak povedané, digitálna gramotnosť obyvateľstva v roku 2007 dosiahla 37 z možných 100 bodov. V správe sa ďalej konštatuje, že za posledné dva roky sa na digitálnej gramotnosti výraznejšie zlepšila najmä schopnosť ľudí komunikovať a pracovať s informáciami. Na druhej strane vidno tiež zlepšenia v tom, čo tvorí predpoklad tohto posunu – teda zručnosť v ovládaní hardvéru a v práci s aplikáciami, t. j. so softvérom. Pozitívne je, že sa zlepšili najmä tie schopnosti a zručnosti, ktoré sú považované za náročnejšie, napríklad práca s prenosnými počítačmi, inštalovanie rôznych zariadení k počítaču a schopnosť používať ich na prácu v lokálnej sieti. Zlepšenie badať tiež v práci s internetovými prehliadačmi či rôznymi multimediami programami, vo vyhľadávaní a spracovávaní informácií „na sieti“ a používaní elektronických služieb. Zistenia hovoria aj o tom, že najväčší posun zo všetkých skúmaných zručností pritom zaznamenala schopnosť telefonovať prostredníctvom internetu, práca s elektronickou poštou, chatovanie alebo účasť na rôznych diskusných fórach. Úplne bezproblémovo sa ukázala mobilná komunikácia.

I napriek týmto pozitívnym zisteniam správa konštatuje, že výrazný vzostupný trend z minulých rokov stráca dynamiku. A to predovšetkým z dôvodu, že internet v rôznej miere využíva len 51 % respondentov, iba 34 % respondentov má v domácnosti zavedený internet a neuspokojivá je situácia u najstaršej časti obyvateľstva, príp. v najmenších obciach do 2 tisíc obyvateľov. Správa konštatuje zvyšujúcu sa „digitálnu priepasť“ a jej hrozbu pri informatizácii spoločnosti.

Podobný výskum informačnej gramotnosti realizovala Sekcia akademických knižníc Slovenskej asociácie knižníc (ďalej len SAK), konkrétne ad-hoc pracovná skupina pre informačné vzdelávanie na Slovensku. Uskutočnil sa rozsiahly dotazníkový prieskum používateľov akademických knižníc pod názvom „IGPAK – Informačná gramotnosť

používateľov akademických knižníc“. Aj tento prieskum bol logickým pokračovaním snáh SAK o získanie poznatkov o informačnej gramotnosti študentov na vysokých školách na Slovensku. Tomuto prieskumu predchádzal prieskum o informačnom vzdelávaní na 18 slovenských vysokých školách, ktorý realizovala Slovenská pedagogická knižnica v Bratislave v roku 2006.

SAK využila bohaté skúsenosti odbornej komisie pre informačnú výchovu a informačnú gramotnosť na vysokých školách (IVIG), spolupracujúcej v rámci Asociácie knižníc vysokých škôl Českej republiky od roku 2002 a oslovila asociáciu s návrhom na spoluprácu v tejto oblasti. Výsledkom úvodnej vzájomnej spolupráce bolo poskytnutie dotazníka, ktorý použili českí kolegovia pri výskume úrovne informačnej gramotnosti vysokých škôl ČR z roku 2004 a spoločná deklarácia o porovnaní výsledkov.

Cieľom prieskumu bolo podporiť informačnú výchovu ako súčasť vzdelávacieho procesu, nakoľko v súčasnosti táto dôležitá výchova nemá vo vzdelávacom procese svoje „oficiálne“ miesto. Obsah informačnej výchovy/informačného vzdelávania odvodzujeme z predpokladu, že najdôležitejšou úlohou školy je rozvíjať osobnosť študenta a hlavne ho pripravovať pre jeho život v informačnej spoločnosti. Učitelia, ale aj akademické knižnice musia prispieť k systematickému budovaniu didaktiky informačnej výchovy ako vedného odboru, s vlastnou terminológiou, zákonitosťami, metodologickými prístupmi i empirickými výskumami. Rozvíjaním funkčnej, informačnej, digitálnej, počítačovej či sieťovej gramotnosti sa informačná výchova profiluje ako komplexný proces získavania vedomostí a schopností, a to nielen z odboru informatika, ale i ďalších disciplín, ktoré sa zaoberajú vyhľadávaním, spracovaním a prezentáciou informácií. Dôležitou zložkou informačnej výchovy je taktiež technológmi spracovávaná medziľudská komunikácia i kooperácia a využívanie ich potenciálu pri výučbe a výchove. Informačná výchova však akceptuje nielen ovládanie príslušných informačných a komunikačných technológií. Jej významným cieľom je prispievať spolu s ostatnými predmetmi vzdelávania k rozvíjaniu kognitívnych schopností ako u študenta na škole, tak aj u dospelých v systéme celoživotného vzdelávania.

A práve na efektívne využívanie nových informačných technológií treba pripraviť mladú generáciu. Každý vysokoškolsky vzdelaný jedinec okrem špeciálnej odbornej prípravy – okrem získania predpísaných vedomostí, zručností a návykov zo študovaneho odboru by mal mať určitú všeobecnú odbornú úroveň, všeobecnú gramotnosť aj z iných oblastí. Získanie a rozvoj týchto všeobecných poznatkov sa zabezpečuje pomocou povinných alebo voliteľných predmetov všeobecného základu vysokoškolského štúdia. V poslednom období sa do všeobecného základu univerzitnej prípravy dostali aj disciplíny ako informatika, výpočtová technika, informačné a komunikačné technológie (IKT). Dotazníkový prieskum mal ukázať, v akom štádiu je informačná gramotnosť u študentov slovenských vysokých škôl, keďže väčšina akademických knižníc na Slovensku podporuje informačné vzdelávanie (formálne a neformálne) a informačnú gramotnosť smerom od orientačného štádia k intelektuálnemu štádiu vyhľadávania informácií vrátane hodnotenia relevancie dokumentov a informácií a dôveryhodnosti zdrojov.

Základné informácie o prieskume, ako aj jeho koncepcia, metodika a organizácia boli publikované v príspevku na medzinárodnom odbornom seminári vo Zvolene pod názvom Informačné vzdelávanie na vysokých školách na Slovensku. Pre prípadných záujemcov je plný text príspevku uverejnený v elektronickom zborníku z tejto konferencie (http://sldk.tuzvo.sk/cosmo/foto/seminar/zbornik/pdf/Dzuganova_Daniela.pdf).

V úvode prieskumu boli definované dve základné hypotézy a dotazníkový prieskum mal overiť ich platnosť:

- Hypotéza 1. Informačne gramotný študent dosahuje aspoň 50 percentuálnych bodov vo všetkých zložkách informačnej gramotnosti.
- Hypotéza 2. Informačné (systematické) vzdelávanie zvyšuje úroveň informačnej gramotnosti vysokoškolských študentov za predpokladu začlenenia tejto výchovy do vzdelávacieho procesu.

Otázky dotazníka boli logicky rozdelené do 5 okruhov, ktoré mali vysledovať stav funkčnej informačnej gramotnosti (dokumentová, literárna, počítačová/IKT, numerická, jazyková).

Väčšina čiastkových zistení dotazníkového prieskumu potvrdila očakávania a stanovené hypotézy. Celkové zistenia boli však prekvapujúce. Výsledky indexov informačnej gramotnosti študentov vysokých škôl, zameranej na služby knižnic a požiadaviek na štúdium na vysokých školách v percentuálnych bodoch boli pomerne nízke, nedosahovali ani 25% pri stanovení priemernej hranice informačnej gramotnosti 50%. Poukazujú na priepasť medzi tým, čo študentom poskytujú akademické knižnice a aká je náročnosť a kvalita vysokoškolského štúdia.

Z hľadiska zovšeobecnenia získaných poznatkov z prieskumu pomenujem niektoré najzaujímavejšie. Aj tieto poznatky by mohli byť v budúcnosti obohatené o ďalšie analýzy s inou vzorkou respondentov:

- najčastejšie navštevujú knižnicu počas semestra a počas skúškového obdobia študenti pedagogiky, poľnohospodárstva a humanitných vied; knižnicu nenavštevujú študenti informatiky a prírodných vied;
- knižnično-informačné služby prostredníctvom internetu najviac využívajú študenti humanitných vied; vôbec nevyužívajú študenti medicíny a prírodných vied;
- vzdelávacie akcie zamerané na vyhľadávanie informácií neabsolvovali skoro vôbec študenti techniky, prírodných vied, humanitných vied; študenti považujú vzdelávacie aktivity za dôležité, ale nie nevyhnutné;
- základné a stredoškolské vzdelanie neprispieva skoro vôbec k zvyšovaniu informačnej gramotnosti; vysokoškolské vzdelanie prispieva k zvyšovaniu takmer u polovice respondentov;
- informácie o vyhľadávaní a spracovaní informácií z informačných materiálov knižnice považuje za dôležité len jedna tretina opýtaných; ale až polovica respondentov tieto informácie získava priamo od pracovníkov knižnice a najviac respondentov od spolužiakov na vysokej škole;
- prekvapujúce bolo zistenie, že v súčasnosti sa nájdu študijné odbory, ktoré nevyžadujú písanie referátov, seminárnych a ročníkových prác, projektov (pedagogika, ekonómia, humanitné vedy);
- napriek vyjadreniam, že respondenti sú nútení používať aj citačné normy, viac ako polovica tieto normy neovláda (medicína, technické vedy);
- najviac zarážajúce bolo zistenie, že väčšina respondentov všetkých odborov nepozná a nevyužíva odborné elektronické databázy;
- potvrdilo sa všeobecne platné zistenie, že internet využívajú na vyhľadávanie odborných informácií skoro všetci študenti;

- s počítačom vie na strednej úrovni pracovať menej ako polovica respondentov, napriek tomu, že majú na vysokých školách k dispozícii dostatočný počet PC; prácu s počítačom vôbec neovládajú študenti medicíny a pedagogiky;
- odbornú terminológiu študovaného odboru neovládajú vo väčšine prípadov respondenti z odborov prírodných vied a techniky atď.

Ak si porovnáme výsledky výskumu o stave informačnej gramotnosti na Slovensku v roku 2007 (ktoré som uviedla v úvode tohto príspevku) s výsledkami prieskumu IGPAK (uvedomujúc si, samozrejme, že ide o jednu vybranú kategóriu respondentov), musíme konštatovať, že akademické knižnice na Slovensku vidia problémy nedostatočnej informačnej gramotnosti aj u študentov vysokých škôl a sú presvedčené, že jej úroveň sa dá zvyšovať len cestou systematickej informačnej výchovy vo vysokoškolskom vzdelávacom procese za podpory samotných vysokých škôl.

Akademické knižnice týmto krokom prispievajú k riešeniu strategickej úlohy č. 7 Podpora celoživotného vzdelávania a zvyšovania informačnej gramotnosti používateľov, zahrnutej v Stratégii rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008 – 2013.

Knižnica Juraja Fándlyho 1927 – 2007

PhDr. Emília Díteová, Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave

Zmienky o existencii knižníc v Trnave nachádzame už koncom 14. storočia. Spomína sa knižnica mesta, ktorá obsahovala mestské účtovné knihy, knihy zápisníc, inventárov, rôznych súpisov, neskôr farská knižnica. Postupne k nim pribúdali kláštorné, školské, spolkové a bohaté boli aj súkromné knižnice.

História Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave sa začala písať v roku 1927, keď 14. februára o 18. hodine bola slávnostne otvorená Verejná knižnica mesta Trnava. Dostala k dispozícii dve miestnosti v budove meštianskej školy v Adalbertíne na Hollého ul. č. 4. Za knihovníka bol vymenovaný odborný učiteľ Eugen Rott. Za správny chod knižnice zodpovedala knižničná rada. Jej členmi boli vážení občania mesta, zväčša učители a úradníci; funkcia predsedu a členov knižničnej rady bola čestná a trvala dva roky. Knižnica mala asi 700 kníh v hodnote 13 tisíc korún. Verejnosti bola prístupná po tri večery v týždni.

Knižničná rada i knihovník boli nespokojní s príspevkom mesta na nákup kníh. A predsa v roku 1935 vykazuje trnavská mestská knižnica už 6 184 zväzkov – z nich bolo 4 113 slovenských, 682 nemeckých a 902 maďarských –, 1 004 čitateľov a 22 216 výpožičiek. Rozšíril sa výpožičný čas – knižnica bola otvorená denne od 17. do 20. hodiny, okrem soboty, nedele a sviatkov. Pretrvávajúcim problémom bolo umiestnenie a zariadenie knižnice. Miestnosti nevyhovovali veľkosťou, boli tmavé a nezodpovedali ani po hygienickej stránke. Dve skrine a 14 otvorených políc nepostačovalo na uloženie kníh a časopisov.

Vojnové udalosti zasiahli aj knižnicu. Pri prechode frontu v roku 1945 bolo v budove Adalbertína ubytované vojsko a časť fondu bola zničená. Kultúrny život v povojnovom

období sa rozbiehal pomaly, no v septembri 1946 sa aj činnosť knižnice obnovila. Knižničná rada schválila knižničný poriadok, podľa ktorého si čitatelia mohli požičať dve knihy, za každú knihu bol poplatok 1 Kčs. Za nový preukaz sa platilo 10 korún, za jeho obnovenie 2 koruny a pri strate preukazu bol poplatok 5 Kčs.

Zriadenie Okresnej ľudovej knižnice v Trnave

30. apríla 1952 bolo vydané rozhodnutie rady okresného národného výboru, ktorým sa zriadila Okresná ľudová knižnica v Trnave. Za základný fond okresnej knižnice boli určené knihy Verejnej knižnice mesta Trnavy, ktoré spolu so zariadením knihovník odovzdal zástupcom Okresného národného výboru (ONV) Trnava. Stalo sa tak v decembri 1952. Knižnica sa presťahovala do budovy bývalej hospodárskej banky, kde dostala tri miestnosti.

V roku 1953 nadobudol platnosť nový štatút knižnice, ktorým sa knižnici určili základné úlohy, ďalej vnútorná organizácia knižnice, zloženie a spracovanie zbierok, úlohy vedúceho knihovníka a dozorná činnosť okresného národného výboru. Takmer celá činnosť sa sústreďovala na výpožičky kníh, no postupne sa začala venovať pozornosť aj propagácii. Robili sa nástenky, bleskovky, výstavy a besedy o knihách.

V roku 1955 na podnet Matice slovenskej okresná knižnica zrušila viazaný výber kníh, takže každý návštevník si mohol sám vybrať knihy z regálov. Knižničný fond sa roztriedil do deviatich skupín, zvlášť sa uložili knihy pre deti a mládež a vytvoril sa samostatný úsek literatúry pre deti a mládež. Pre najmenších čitateľov sa raz týždenne poriadal krúžok „Chceš počúvať rozprávky?“ a premietali sa pre nich krátke filmy. Vykonávali sa tiež inštruktážne návštevy v obciach za účelom kontroly činnosti a praktickej pomoci pri zavádzaní prírastkových zoznamov.

V júni 1957 vymenovala Rada ONV v Trnave novú riaditeľku okresnej knižnice, Kvetoslavu Kollárovú. Prijatá bola prvá pracovníčka s odborným vzdelaním, absolventka Osvetovej školy v Bratislave. Napriek nárastu činnosti, ako sa konštatuje v materiáli k 20. výročiu knižnice, bolo tu veľa vážnych nedostatkov vyplývajúcich z veľkej fluktuácie knihovníkov, ale aj z nedostatku priestorov, takže v roku 1959 sa musela zrušiť čítareň, aby bolo kde ukladať knihy.

Nová etapa budovania knižnice sa začala prijatím zákona č. 53/1959 o jednotnej sústave knižníc. Knižnica sa stala ústredím metodickej, bibliografickej a informačnej činnosti v okrese Trnava, pričom jej aj naďalej zostala funkcia mestskej knižnice.

V roku 1958 začína vychádzať Metodický poradca pre knihovníkov. Prinášal informácie, pokyny a odporúčania pre činnosť knižníc, scenáre k literárnym pásmam a besedám, neskôr štatistické prehľady o činnosti knižníc v okrese. V roku 1959 sa vyčlenil samostatný úsek spracovania knižničných fondov a katalógov s jedným pracovníkom. Začali sa budovať katalógy knižnice, menný a systematický. Pre verejnosť bola otvorená prvá pobočka Okresnej knižnice v Trnave.

V nadväznosti na nové územné usporiadanie v roku 1960 vzniká samostatné metodické oddelenie s dvomi pracovníkmi, ktoré bolo poverené starostlivosťou najprv o 103 ľudových knižníc, neskôr pribudli závodné, školské a ostatné knižnice jednotnej sústavy na území okresu Trnava. Metodická práca zahŕňala kontrolné a inštruktážne návštevy knižníc, organizovanie školení, aktívov a seminárov pre knihovníkov a vydá-

vane metodických materiálov. Prvou úlohou však bolo zmapovanie knižníc v regióne a zistenie stavu najmä knižničných fondov. Vyraďovali sa knihy z päťdesiatych rokov a zavádzali sa nové evidencie.

V roku 1962 bola za riaditeľku vymenovaná Eulália Laščeková, ktorá vykonávala túto funkciu do roku 1970. Knižničný fond obsahoval 44 285 zväzkov. Zaregistrovaných bolo 4 715 čitateľov, čo predstavovalo 15,2 percent z počtu obyvateľov Trnavy. Poskytlo sa 120 000 výpožičiek a usporiadalo sa 70 podujatí. Najväčšia pozornosť sa venovala téme komunistickej strany, politických výročí a poľnohospodárstva. Uskutočnili sa však aj besedy so spisovateľmi, ako boli Zlatko Klátik, Vladimír Mináč, Ludo Zúbek, Dominik Tatarka. Knižnica si sama vydávala propagačné materiály ku všetkým podujatiam – pozvánky, bleskovky, plagáty, grafy a podobne. Spracovávala sa štatistika a vyhodnotenia činnosti, najprv ľudových a neskôr aj ostatných knižníc v okrese.

V roku 1964 sa zriadili tri samostatné oddelenia knižnice: oddelenie cudzojazyčnej, politickej a odbornej literatúry, oddelenie krásnej literatúry a oddelenie detskej literatúry. Bol spracovaný menný katalóg, dokončoval sa názvový a pripravoval sa systematický katalóg. Plánoval sa viazaný výber so zdôvodnením, že vo voľnom výbere dochádza ku krádežiam kníh.

V roku 1966 sa otvorili tri nové pobočky a o dva roky prešla do vlastníctva knižnice budova na Rázusovej ul. č. 1, v ktorej knižnica sídli doteraz. V budove však boli nájomníci, takže nebolo možné rozšíriť priestory knižnice. To sa dialo až postupne, počas niekoľkých desiatok nasledujúcich rokov. Novootvorené oddelenia boli preto často umiestnené mimo hlavnej budovy, na pobočkách, alebo v priestoroch iných organizácií.

V tomto období vidíme veľký posun v obsahu metodických a bibliografických materiálov. Venovali sa odborným témam, ako stavanie knižničných fondov, personálne bibliografie k besedám, odporúčajúce bibliografie a začala sa spracovávať regionálna bibliografia článkov. Trnavu navštívili spisovatelia Tomáš Janovic, Anton Hykisch, Ludo Zúbek, Ján Stacho, Vojtech Mihálik, Viera Handzová, sovietski spisovatelia Konstantin Simonov, Boris Polevoj, Ivan Beljajev a iní.

Činnosť knižnice v sedemdesiatych rokoch

Do knižnice postupne prichádzali odborní pracovníci, absolventi strednej knihovníckej školy a neskôr aj vysokoškolsky vzdelaní knihovníci. Vyprofilovali sa jednotlivé oddelenia, rozšírili sa služby a výpožičný čas pre verejnosť. A čo je najdôležitejšie, neporovnateľne sa zvýšila odborná úroveň práce.

V roku 1971 sa vytvorilo bibliograficko-informačné oddelenie s dvomi odbornými pracovníkmi. Oddelenie spracúvalo regionálnu bibliografiu článkov a kníh a poskytovalo regionálne informácie z oblasti politiky a kultúry. Oddelenie vydalo dvanásť čísel Regionálnej bibliografie článkov v náklade po 30 exemplárov a 10 výberových a odporúčajúcich bibliografií. Otvorená bola aj nová, štvrtá pobočka v meste. Výpožičný čas knižnice bol 61 hodín týždenne, v oddeleniach pre dospelých čitateľov od 9.00 do 20.00 hod., v oddelení pre mládež od 8. do 19. hodiny, v sobotu bolo otvorené od 8.00 do 14.00 hod. Knižnica zaznamenala nárast vo všetkých ukazovateľoch. Zaregistrovalo sa 9 091 čitateľov, návštev bolo 97 941; realizovalo sa 299 791 výpožičiek a 26 kolektívnych podujatí. Uskutočnilo sa 445 metodicko-inštruktážnych

návštev v ľudových, školských a ostatných knižniciach. Pre knihovníkov bolo zorganizovaných 7 seminárov a aktívov, 5 pracovných porád a 3 odborné školenia. Vydaných bolo 9 čísel Metodického poradcu.

Začiatkom roka 1972 nastúpila do knižnice prvá absolventka Katedry knihovedy a vedeckých informácií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave Judita Zelmanová.

V auguste 1972 bola za riaditeľku Okresnej ľudovej knižnice v Trnave vymenovaná PhDr. Janka Ághová, takisto s odborným knihovníckym vzdelaním. Boli to osobnosti, ktoré významne ovplyvnili knihovníctvo v regióne, ale aj v celoslovenskom meradle. Dr. J. Ághová pracovala vo funkcii riaditeľky až do odchodu do dôchodku, 30 rokov. Žiaľ, s kolegyňou a kamarátkou Juditou Zelmanovou sme sa rozlúčili, keď vo veku 40 rokov podľahla ťažkej chorobe.

V tom roku sa rozšírili služby o samostatné oddelenie politickej literatúry so študovňou a pribudli pobočky, keď sa tri obce pričlenili k Trnave. Urobila sa prestavba knižničného fondu podľa Medzinárodného desiatinného triedenia, budovali sa služobné katalógy: generálny, revízny, tzv. signatúrny a katalóg brožúr a čitateľské katalógy – v oddelení politickej a náučnej literatúry systematický, predmetový, vo všetkých oddeleniach a pobočkách menný a názvový, špeciálne katalógy skript, hudobnín, gramofónových platní, inojazyčnej literatúry.

Od januára 1973 sa zaviedlo ústredné doplňovanie fondov ľudových knižníc v okrese Trnava. Ústredné doplňovanie realizovalo metodické oddelenie. Knihy boli vybavené vyplneným knižným lístkom, čím sa zabezpečilo jednotné triedenie literatúry. V spolupráci s oddelením spracovania fondov sa budoval celookresný katalóg. Knižnica mala vypracovanú profiláciu fondov, ktorá sa dodržiavala. Výber literatúry robila akvizičná komisia, zložená z odborných pracovníkov knižnice. Do knižníc sa tak dostal základný fond klasickej beletrie, detskej literatúry, všetky novinky odbornej literatúry, všetka kvalitná literatúra, ktorá bola na trhu dostupná.

Počet obyvateľov Trnavy v roku 1975 narástol na 48 600 a v okrese naďalej pracovalo viac ako 400 knižníc, ktoré boli v metodickej pôsobnosti okresnej knižnice. Pre verejnosť bola knižnica otvorená 58 hodín týždenne, vrátane soboty. V meste bolo zriadených šesť pobočiek (tri v pričlenených obciach, tri v mestských štvrtiach) a jedno detašované pracovisko v Dome politickej výchovy. Prejavoval sa nárast vo všetkých ukazovateľoch činnosti: zaregistrovaných bolo 9 550 čitateľov, z toho 3 017 čitateľov do 15 rokov; vo fonde sa nachádzalo 139 669 knižničných jednotiek, realizovalo sa 375 586 absenčných výpožičiek a 51 254 prezenčných výpožičiek. Rozšírila sa publikačná činnosť, pribudli periodické materiály v sériách Knižnícky spravodajca a Dokumentácia. Vydávali sa výberové, personálne a odporúčajúce bibliografie. Postupne sa menil obsah kultúrno-výchovných podujatí, organizovali sa autorské besedy za účasti významných osobností literárneho života, ako boli Vincent Šíkula, Milan Rúfus, Ján Šimonovič, Jozef Mihalkovič, Ľubomír Feldek, Elena Čepčeková, Klára Jarunková, Vojtech Mihálik a mnohí ďalší. Úplne nové dimenzie sa objavili v práci s deťmi, na čom mala zásluhu najmä vedúca oddelenia literatúry pre deti a mládež, už spomínaná Judita Zelmanová. Veľká pozornosť sa začala venovať individuálnej práci s deťmi, nielen pri výbere literatúry, ale najmä pri orientácii v knižničnom fonde a používaní katalógov a kartoték. Popri autorských besedách sa pre deti orga-

nizovali besedy o náučnej literatúre, mladších čitateľov si získali literárne karnevaly. Exkurzie sa z oddelenia pre deti rozšírili a deťom sa dostala možnosť oboznámiť sa s celou knižnicou. V sedemdesiatych rokoch sa začala aj spolupráca s materskými školami a teda knižnica začala pracovať s deťmi už v predčitateľskom veku.

Obdobie rokov 1980 – 1989

Trend rozvoja činnosti Okresnej knižnice v Trnave i zvyšovania výkonov sa udržiaval aj v nasledujúcom období. Prírodzene to súviselo s rozvojom knižničnej a informačnej vedy a knižničnej praxe na celom Slovensku. Do knižnice prichádzali odborne vzdelaní knihovníci, pracovníci si zvyšovali kvalifikáciu externým štúdiom knihovedy a informatiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Oficiálna ideológia sa prejavovala najmä v dopĺňovaní knižničných fondov, v obsahu kultúrno-výchovných podujatí a názornej agitácie a propagácie i v témach bibliografických a metodických materiálov. Zároveň sa však vydávali personálne bibliografie významných literátov a osobností kultúrneho života regiónu. Vedenie knižnice trvalo na dodržiavaní noriem a pravidiel vo všetkých oblastiach odborných činností, od akvizície, evidencií, revízií, vyraďovania, cez bibliografie, rešerše, až po prácu s čitateľom. Tým sa knižnica udržiavala na dobrej úrovni.

Začiatkom osemdesiatych rokov sa služby knižnice stali adresnejšími. Špecifikovali sa formy a metódy práce s deťmi predškolského veku, s mládežou od 15 do 19 rokov. Pre materské, základné a stredné školy sa začali robiť exkurzie do knižnice a hodiny informačnej výchovy. Uzatvorila sa spolupráca s Domom opatrovateľskej služby, kde sa požičiavali súbory kníh. V roku 1983 sa Okresná knižnica Trnava stala pobočkovou knižnicou Tlačíme a knižnice pre nevidiacich v Levoči a začala požičiavať zvukové knihy nevidiacim a slabozrakým občanom nielen v Trnave, ale aj v okresoch Galanta a Senica, neskôr aj v okresoch Nitra, Bratislava-vidiek a Trenčín. V októbri 1985 bola podpísaná zmluva o spolupráci so Slepeckou tiskárňou a knihovnou K. E. Macana Praha a v Trnave sa tak vytvorila prvá pobočka tejto knižnice na Slovensku.

V roku 1986 sa na základe dohody s Okresnou poľnohospodárskou správou v Trnave zriadilo Kooperačné poľnohospodárske informačné stredisko s dvomi pracovníkmi. Úlohou pracoviska bolo zabezpečovanie literatúry a vedeckotechnických informácií pre poľnohospodársku prax. Ďalšou novou službou, o ktorú bol spočiatku veľký záujem a ktorá prinášala knižnici aj finančný zisk, bolo požičiavanie videokaziet. Okresná knižnica uzatvorila dohodu so Slovenskou požičovňou filmov a zriadila videopožičovňu, ktorá fungovala od roku 1987 do roku 1995.

V polovici osemdesiatych rokov sa trnavská knižnica zapojila do riešenia čiastkovej štátnej výskumnej úlohy P-13-521-007-04 IKIS – integrovaný knižnično-informačný systém na báze elektronizácie. Pracovníci knižnice sa podieľali na vypracovaní Technického projektu automatizovaného systému OK Trnava, podsystém akvizícia, spolupracovali aj na riešení typových projektov pre podsystémy katalogizácia, výpožičky a informačné služby a blokovej úlohy Typológia regionálnych dokumentov. V roku 1991 sa ešte odskúšaval TPS-4 Informačná činnosť a potom sa testovanie programov IKIS zastavilo.

Knižnica však v roku 1993 kúpila nový knižničný systém a začal sa spätne spracovávať katalóg do elektronickej formy. O päť rokov už bol automatizovaný výpožičný proces v oddelení pre deti, o nedlho nasledovali ďalšie oddelenia a činnosti.

Nové smerovanie

Spoločensko-politické a ekonomické zmeny po novembri 1989 sa v knižniciach prejavili vo všetkých oblastiach, čo sa samozrejme týkalo aj každodennej praxe trnavskej knižnice. Okresný národný výbor v Trnave k 1. januáru 1991 delimitoval Okresnú knižnicu v Trnave pod Ministerstvo kultúry SR, ktoré zabezpečovalo financovanie knižnice zo štátneho rozpočtu. Knižnica mala vtedy 49 pracovníkov. Verejnosti bola prístupná 61 hodín týždenne. Zaregistrovaných bolo 10 279 čitateľov, z čoho bolo 2 922 detí do 14 rokov (počet obyvateľov Trnavy bol 72 940). Knižnica organizovala 120 kolektívnych podujatí. Mimo hlavnej budovy sa služby poskytovali ešte na 7 pobočkách. Knižničný fond tvorilo 248 099 knižničných jednotiek, prírastok za rok 1991 bol 7791 kn. j. Na nákup kníh sa vynaložilo 318 000 Kčs, na noviny a časopisy 120 000 Kčs. Viac ako 7 000 kníh sa zároveň vyradilo.

V nadväznosti na nový štatút bol vydaný aj nový organizačný poriadok, knižničný a výpožičný poriadok a uskutočnili sa rozsiahle zmeny. Z bývalého oddelenia politickej literatúry a oddelenia náučnej literatúry sa vytvorilo oddelenie odbornej literatúry. Osamostatnilo sa oddelenie beletrie a tu sa zriadila čítareň novín a časopisov. Vytvorili sa dve študovne – všeobecná, kam sa presunuli aj odborné periodiká, a regionálna študovňa. Zrušilo sa Kooperačné poľnohospodárske informačné stredisko, jeho činnosť sa presunula do oddelenia bibliografie a informácií a časť fondu sa zariadila do oddelenia odbornej literatúry. Všetky oddelenia sa v rámci budovy aj fyzicky presťahovali, aby sa získal čo najlepší priestor na uloženie fondov i služby, najsilnejšia a najkrajšia miestnosť na prizemí sa zariadila ako čítareň a zároveň jediný multifunkčný priestor, kde je možné usporiadať väčšie podujatie. Už pol roka po otvorení sme zaznamenali nárast prezenčných výpožičiek v čítarni o 48 percent.

Pri príležitosti 40. výročia založenia Okresnej knižnice v Trnave v roku 1992 sa prvý raz uskutočnil deň otvorených dverí, kedy návštevníci mohli nazrieť do všetkých, aj neverejných priestorov a zúčastniť sa na rôznych podujatiach. No celý rok 1992 bol akoby odrazom do inej dimenzie komunikácie s verejnosťou. V knižnici sa predstavili také osobnosti slovenskej literatúry ako Rudolf Sloboda, Pavel Vilikovský, Dušan Mitana, Ladislav Ťažký, Daniel Hevier, Tomáš Janovic, Ivan Štrpka a ďalší. Nevidiacim členom knižnice bol na záver roka venovaný koncert komorného zboru Musa Ludens s vianočným programom. Podujatia, či kultúrno-spoločenské alebo vzdelávacie, mali veľmi dobrú odozvu. Postupne sa zvyšovala návštevnosť podujatí i paleta tém a hostí a knižnica si aj takto získavala dobrú pozíciu v kultúrnom dianí v meste a okolí. V nasledujúcom roku už knižnica usporiadala 312 podujatí pre 7 655 účastníkov, najviac bolo pre deti do 14 rokov. V spolupráci s mestom Trnava sa začali usporadúvať aj veľké podujatia mimo knižnice, v Divadle Jána Palárika. Boli to najmä programy k jubileám významných slovenských literátov, ako Vincent Šíkula, Vojtech Mihálik, Viliam Turčány. Osobné stretnutia s nimi obohatili svojimi vystúpeniami aj mnohí umelci – Ladislav Chudík, Gustáv Valach, Eva Kristínová, Štefan Bučko, Hilda Michalíková a herci trnavského divadla.

Novým, nevyskúšaným projektom bolo zriadenie herne pre postihnuté deti s cieľom využiť možnosti knižnice a pomôcť pri výuke, výchove a sociálnej integrácii postihnutých detí. Herňa bola otvorená v novembri 1993. Na príprave projektu sa ako odborný garant podieľala Pomocná škola (dnes Spojená škola) na Čajkovského ulici v Trnave. Tam sa začala spolupráca knižnice a špeciálnej školy, ktorá vynikajúco funguje dodnes.

Začiatkom deväťdesiatych rokov knižnica zaznamenala pokles zaregistrovaných používateľov a pokles v počte výpožičiek. Preto sa pozornosť obrátila najmä na zvýšenie kvality a adresnosti služieb. Činnosť sa zameriavala na dobrú informovanosť potenciálnych čitateľov a používateľov o knižnici, o jej službách, rozšírilo sa poskytovanie adresných informácií nielen pre organizácie, ale aj pre individuálnych používateľov. Nielen trnavská, ale aj ostatné knižnice sa usilovali rôznymi prieskumami zistiť, aké sú potreby a požiadavky používateľov v zmenených spoločenských, ekonomických i technologických podmienkach. Rozvíjala sa spolupráca s mestskou samosprávou, so všetkými typmi škôl a ďalšími partnermi. Veľká pozornosť sa venovala vzdelávaniu pracovníkov knižnice, najmä v oblasti počítačovej gramotnosti. Pokračovali práce na automatizácii knižničných činností, budovala sa lokálna sieť, do ktorej sa postupne pripájali jednotlivé oddelenia.

V rámci nadobecnej funkcie sa koordinovala činnosť verejných knižníc v okrese, poskytovali sa poradenské služby a odborná pomoc nielen obecným a mestským knižniciam, ale aj ich zriaďovateľom.

V roku 1996 sa zriaďovateľom knižnice stal Krajský úrad v Trnave a ten knižnicu na krátke obdobie integroval do Trnavského štátneho kultúrneho centra. Na toto obdobie stratila knižnica aj právnu subjektivitu. K 1. januáru 1997 vydal Krajský úrad novú zriaďovaciu listinu pre knižnicu, v ktorej jej navrátil právnu subjektivitu a poveril ju vykonávať funkciu verejnej krajskej knižnice pre Trnavský kraj,

okresnej knižnice pre okres Trnava a mestskej knižnice pre mesto Trnava. Knižnica dostala názov Krajská štátna knižnica Juraja Fándlyho v Trnave. Bol schválený organizačný poriadok, podľa ktorého knižnica mala tieto útvary: oddelenie knižničných a informačných fondov, odbor knižnično-informačných služieb, do ktorého patrili oddelenie odbornej literatúry, oddelenie beletrie, oddelenie literatúry pre deti, umeňovné oddelenie a pobočky, oddelenie bibliografie a informácií, oddelenie koordinácie, metódy a automatizácie, oddelenie ekonomicko-technickej činnosti.

Knižnica na začiatku 21. storočia

Rok 2002 znamenal pre knižnicu viaceré zmeny. Najzávažnejšou bola zmena zriaďovateľa, keď v súlade so zákonom 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky prešla zriaďovacia funkcia voči knižnici na Trnavský samosprávny kraj. Zriaďovacou listinou, vydanou rozhodnutím Trnavského samosprávneho kraja, sa s účinnosťou od 1.4.2002 knižnica stala regionálnou verejnou knižnicou pre Trnavský samosprávny kraj a pre okresy Trnava, Hlohovec a Piešťany. Krajská štátna knižnica bola premenovaná na Knižnicu Juraja Fándlyho v Trnave.

Ďalšou veľkou zmenou bol odchod PhDr. Janky Ághovej, ktorá k 31. 12. 2001 ukončila svoje tridsaťročné účinkovanie na poste riaditeľky. Od 1. januára 2002 bola riadením poverená PhDr. Emília Díteová a od 1. júla 2003 ju predseda Trnavského samosprávneho kraja vymenoval za riaditeľku Knížnice Juraja Fándlyho v Trnave.

V koncepcii rozvoja do roku 2006 knižnica stanovila ako priority knižnično-informačné služby, orientované na používateľa, s osobitným zreteľom na podporu čítania detí, služby pre postihnutých občanov i zvyšovanie informačnej gramotnosti všetkých vekových skupín, pravidelnú aktualizáciu knižničných fondov vo všetkých oddeleniach i pobočkách knižnice, zvýšenú fyzickú ochranu dokumentov vo voľnom prístupe, dokončenie automatizácie knižničných procesov, vybudovanie vysokorychlostného pripojenia na internet a prístup k internetu pre verejnosť, ako aj zabezpečenie primeraných priestorov pre činnosť knižnice.

Strategické úlohy sa konkretizovali v ročných plánoch. Postupne sa rozšírili služby – sprístupnil sa internet pre verejnosť, vytvorila sa špecializovaná študovňa periodík, vytvorilo sa Kontaktné informačné miesto Úradu priemyselného vlastníctva SR a stali sme sa partnerskou knižnicou Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky. Do prevádzky sa uviedla webová stránka knižnice s online katalógom. S cieľom podporiť čítanie detí sa v roku 2003 zaviedla bezplatná registrácia detí do 15 rokov. Iste aj to prispelo k tomu, že sa podarilo zastaviť pokles detských čitateľov i návštevníkov, badateľný v predchádzajúcich rokoch.

Ukončila sa automatizácia na všetkých odborných aj administratívnych úsekoch, čím sa znížili aj nároky na počet pracovných síl. Zabezpečilo sa vysokorychlostné pripojenie na internet optickou linkou. Ani v tomto období sa nepodarilo zaistiť pre knižnicu lepšie priestory.

Zmeny sa premietli do novej organizačnej štruktúry knižnice. Organizačný poriadok schválil Trnavský samosprávny kraj v roku 2005. Vytvorilo sa päť útvarov: útvary riaditeľa, ktorý sa člení na sekretariát, úsek metodiky a koordinácie knižničných činností, úsek informačných technológií a úsek marketingu; ďalej útvary knižničných fondov, útvary referenčných služieb, útvary výpožičných služieb. Za rozpočet, účtovníctvo, personalistiku a správu majetku zodpovedá útvary ekonomiky a prevádzky.

V roku 2006 mala Knížnica Juraja Fándlyho vo svojom fonde 244 552 knižničných jednotiek. Ročný príprastok bol 5 168 kn.j., z toho 3 373 kn. nadobudla knižnica kúpou, ostatné boli dary, regionálne povinné výtlačky alebo náhrady. Na nákup knižničných fondov sa vynaložilo spolu 917 000 Sk, vrátane predplatného na noviny a časopisy.

Realizovalo sa 468 tisíc výpožičiek, oddelenie pre nevidiacich vypožičalo 3 774 titulov zvukových kníh, čo predstavuje 26 578 magnetofónových kaziet a 355 pásov. Celkove knižnica zaregistrovala 12 320 používateľov, z toho bolo 3 914 do 15 rokov. Potešiteľné je, že členmi a čitateľmi knižnice je 65 percent školopovinných detí v Trnave. Počet fyzických návštev bol 199 tisíc, virtuálnych návštevníkov, hľadajúcich informácie na webovej stránke, bolo takmer 12 tisíc.

V rámci referenčných služieb bolo poskytnutých 5 627 bibliografických, faktografických a regionálnych informácií jednotlivcom, 255 adresných informácií regionálnym organizáciám. Na objednávku používateľov bolo vypracovaných 371 rešerší, ktoré obsahovali 8 565 bibliografických záznamov. Verejnosť má bezplatný prístup k inter-

netu na ôsmich termináloch, ktoré knižnica získala v rámci Národného projektu SR – Internetizácia knižníc.

Úlohy vyplývajúce z krajskej a regionálnej funkcie realizovala Knižnica Juraja Fándlyho v dvoch oblastiach – koordinácia bibliografickej činnosti a metodická a poradenská činnosť verejným knižniciam. Uskutočnili sa pracovné porady, odborné vzdelávacie podujatia pre pracovníkov knižníc a 84 metodicko-inštruktážnych návštev. Pre potreby knižníc v Trnavskom samosprávnom kraji sa vydáva Knižničný spravodajca, detským čitateľom je určený časopis Čaruška. Vydávajú sa však aj iné publikácie – personálne bibliografie, zborníky literárnych prác a najmä propagačné materiály k podujatiam a službám knižnice.

Všetky odborné činnosti spojené s evidenciou, revíziou, katalogizáciou, bibliografickým spracovaním dokumentov, ako aj s poskytovaním referenčných a výpožičných služieb sa vykonávajú v automatizovanom knižnično-informačnom systéme. V automatizovanom režime sa spracúva aj registratúra, personalistika, rozpočet, mzdy a účtovníctvo.

Tvorivosť pracovníkov knižnice sa najviac môže prejavovať v organizovaní vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí pre verejnosť. To je téma na samostatný príspevok, pretože napríklad len v roku 2006 sa uskutočnilo 681 kolektívnych podujatí. Spomeňme aspoň jedno z najväčších a najúspešnejších podujatí knižnice vôbec, a to bola *Libriáda – Knižný salón Trnava*. Počas dvoch dní navštívilo knižný salón tritisíc návštevníkov, detí aj dospelých. V deviatich programoch pre deti i pre dospelých vystúpilo 43 účinkujúcich, v stánku Knižnice Juraja Fándlyho sa na autogramiádach vystriedalo 22 spisovateľov.

Koncepcia rozvoja Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave v ďalšom období je založená na vízii vybudovať modernú verejnú knižnicu, ktorá bude spĺňať požiadavky novej generácie používateľov, očakávajúcej informácie okamžite a z akéhokoľvek miesta. Zároveň by knižnica mala povzbudzovať ľudí k čítaniu, sociálnej komunikácii a celoživotnému vzdelávaniu atraktívnymi službami, vzdelaným a ochotným personálom, príjemným prostredím a zaujímavým programom. Vytvoriť knižnicu, ktorá bude významne prispievať k šíraniu poznania a kultúry v Trnavskom samosprávnom kraji.

55 rokov Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice pri Technickej univerzite vo Zvolene

Ing. Alena Poláčiková, Slovenská lesnícka a drevárska knižnica pri Technickej univerzite vo Zvolene

Úvod

Rok 2007 je pre Technickú univerzitu vo Zvolene rokom významných jubileí. Slovenská lesnícka a drevárska knižnica si v tomto roku pripomína 55 rokov od svojho založenia. Jubilejný rok je o to významnejší, že si pripomínáme 200 rokov lesníckeho vysokoškolského štúdia na Slovensku a 55 rokov lesníckeho a drevárskeho vysokoškolského štúdia vo Zvolene. Vytvorením samostatného Lesníckeho ústavu (Forest Institut) v roku 1807 pri Banskej akadémii v Banskej Štiavnici, najstaršej tech-

nicky orientovanej vysokej škole v Európe, boli položené základy lesníckeho vysokoškolského štúdia na Slovensku.

Slovenská lesnícka a drevárska knižnica od svojho vzniku prešla mnohými zmenami. Vždy bola inštitúciou, ktorá svojou činnosťou a aktivitami podporovala vzdelávací a vedeckovýskumný proces na Vysokej škole lesníckej a drevárskej, neskôr Technickej univerzite vo Zvolene, čím prispela k vzdelaniu niekoľkých generácií odborníkov nielen v oblasti lesníctva, drevárstva, ekológie a environmentalistiky, priebežne poskytovala a poskytuje aj podporu pre výchovu, vzdelávanie, vedu a výskum širokej verejnosti nielen zvolenského, ale aj banskobystrického regiónu, odborníkom rôznych vedných disciplín.

História a súčasnosť knižnice

V roku 1952 bola vo Zvolene zriadená Vysoká škola lesnícka a drevárska. So začiatkom jej činnosti úzko súvisí aj vznik Štátnej študijnej knižnice vo Zvolene dňa 1. septembra 1952. Zriadenie Štátnej študijnej knižnice vo Zvolene, roku 1954 premenovanej na Štátnu vedeckú knižnicu, malo celoslovenský význam. Úlohou knižnice bolo získavať, spracovávať a sprístupňovať literatúru zo všetkých vedných odborov, osobitne z odboru lesníctva a drevárstva, napomáhať rozvoj vedy a vzdelávania v regióne a v rámci svojej špecializácie na celom Slovensku.

K 1. januáru 1978 bola Štátna vedecká knižnica vo Zvolene delimitovaná z pôsobnosti ministerstva kultúry do pôsobnosti rezortu školstva ako súčasť Vysokej školy lesníckej a drevárskej (VŠLD) vo Zvolene, od r. 1991 Technickej univerzity vo Zvolene. Založením nových fakúlt na univerzite knižnica rozšírila zameranie svojich fondov aj o oblasť ekológie, environmentálnej a výrobnjej techniky.

Názov knižnice Ústredná lesnícka a drevárska knižnica SSR pri VŠLD vo Zvolene, schválený v štatúte knižnice v decembri 1979, bol v roku 1990 so súhlasom ministerstva školstva a ministerstva kultúry a po schválení organizačného poriadku knižnice zmenený. Novým názvom – Slovenská lesnícka a drevárska knižnica pri VŠLD vo Zvolene sa aj právne vyjadril celoslovenský charakter a celoslovenská pôsobnosť tejto významnej knižnično-informačnej inštitúcie.

Slovenská lesnícka a drevárska knižnica pri Technickej univerzite vo Zvolene je v súčasnosti akademickou knižnicou a organizačnou súčasťou Technickej univerzity vo Zvolene a plní aj funkciu špecializovanej vedeckej knižnice pre prácu s lesníckou a drevárskou literatúrou v rámci Slovenskej republiky. Aktivity a činnosť knižnice sú zamerané najmä na podporu vzdelávacej a vedecko-výskumnej činnosti Technickej univerzity a plnenie úloh vyplývajúcich z funkcie špecializovanej vedeckej knižnice pre prácu s lesníckou a drevárskou literatúrou v SR.

Poslaním Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice (SLDK) je sprostredkovať slobodný prístup k informáciám pedagogickým, vedecko-výskumným pracovníkom, študentom, doktorandom a ostatným pracovníkom Technickej univerzity vo Zvolene, študentom iných vysokých škôl, stredných škôl, inštitúciám a občanom v regióne a v rámci špecializácie v Slovenskej republike i v zahraničí, podporovať možnosti celoživotného vzdelávania. Pri plnení svojho poslania knižnica spolupracuje s domácimi a zahraničnými knižnicami, vysokými školami a odbornými inštitúciami. V rámci medzinárodnej spolupráce má SLDK v súčasnosti viac ako 100 aktívnych výmenných partnerov z 30 krajín.

Slovenská lesnícka a drevárska knižnica je jediným pracoviskom na Slovensku, ktoré buduje odborné databázy vedecko-technických informácií pre lesníctvo, drevárstvo a ekológiu z domácej a zahraničnej odbornej literatúry. Knižnica sa podieľa na tvorbe databáz AGRIS/CARIS FAO, na kooperatívnej online katalogizácii Súborného katalógu periodík. Je členom Koordinačnej rady Slovenskej národnej knižnice pre bibliografickú činnosť, zúčastňuje sa koordinácie bibliografickej činnosti v národnom projekte Pro Scientia a v medzinárodnom meradle. SLDK je sídlom Informačného miesta o Rade Európy, ktoré sprístupňuje a sprostredkováva informácie a dokumenty Rady Európy.

Fond knižnice

Fond knižnice tvorí viac ako 350 000 knižničných jednotiek domácej a zahraničnej proveniencie v rozsahu špecializácie. Knižnica získava 240 titulov odborných periodík, z toho 160 zahraničných, okrem tlačenej formy sprístupňuje aj periodiká v elektronickej podobe (cca 22 tisíc titulov), prostredníctvom plnotextových a abstraktových databáz, ktoré má k dispozícii. SLDK vlastní aj historický fond v počte 692 knižničných jednotiek.

Knižnica archívuje a sprístupňuje skriptá a zborníky vydávané vo Vydavateľstve technickej univerzity, záverečné a vedecko-kvalifikačné práce študentov a pracovníkov technickej univerzity, poskytuje normalizačnú, firemnú literatúru, separáty, anály a bulletin. Odborná knižná a periodická literatúra je evidovaná a spracovávaná v knižnično-informačnom systéme Advanced Rapid Library. Na orientáciu v knižničnom fonde slúži online katalóg.

Hlavné úlohy knižnice

Aktivity zamerané na podporu vzdelávacej a vedecko-výskumnej činnosti Technickej univerzity vo Zvolene a úlohy súvisiace s celoslovenskou pôsobnosťou knižnice:

- systematické budovanie, dopĺňanie a elektronické spracovávanie knižnično-informačných fondov v súlade so špecializáciou knižnice,
- budovanie a sprístupňovanie databázy kníh a databázy článkov,
- registrácia a spracovávanie publikačnej činnosti pracovníkov Technickej univerzity vo Zvolene, budovanie databázy EPCA,
- poskytovanie výpožičných, konzultačných, rešeršných a referenčných služieb,
- zabezpečovanie a rozširovanie prístupu k elektronickým informačným zdrojom,
- informačná výchova používateľov – študentov, doktorandov a pracovníkov Technickej univerzity,
- zavádzanie nových informačných technológií, upgrade knižnično-informačného systému a jeho prepojenie s ostatnými informačnými systémami,
- získavanie finančných prostriedkov z mimorozpočtových zdrojov – projektová činnosť, získavanie prostriedkov od priateľov knižnice, donorov, sponzorov,
- vzdelávanie a kvalifikačný rast pracovníkov SLDK.

Knižnično-informačný systém

Začiatky využívania výpočtovej techniky v SLDK siahajú do roku 1976, k tvorbe

záznamov o publikačnej činnosti pracovníkov Vysokej školy lesníckej a drevárskej a vydaniu prvých bibliografií Lesníckej a Drevárskej fakulty VŠLD za roky 1971 – 1976.

Rok 1996 bol významným rokom vo vývoji knižničného systému. Z dôvodu nezo-
hľadnenia možnosti vytvorenia jednotného univerzálneho systému bol ukončený
dovtedajší vývoj čiastkových systémov – užívateľského softvéru s modulmi: výpožič-
ky, špeciálna literatúra, budovanie fondov a katalogizácia, vyvinutých pracovníkmi
Ústavu výpočtovej techniky.

Návrh projektu Informatizácia Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice pri technic-
kej univerzite vo Zvolene, ktorý vznikol v roku 1996, zohľadňoval požiadavky na kom-
plexnú informatizáciu knižnice.

Milníkom v procese automatizácie, ale aj v histórii knižnice bola implementácia integ-
rovaného automatizovaného knižnično-informačného systému Rapid Library od firmy
Cosmotron Systems s r.o., koncom roka 1998. Jednotlivé moduly Akvizícia,
Katalogizácia, Seriály, OPAC, Výpožičky, EPCA a www interface, boli do prevádzky
spustené v krátkom čase. Moduly komplexne automatizovali procesy nadobúdania,
spracovania, sprístupňovania a uchovávanía informačných zdrojov a informácií. Vo
výpožičnom procese sa začala používať jednoznačná identifikácia dokumentov a
používateľov prostredníctvom čiarových kódov.

Knižnica v roku 2004 spracovávala, aktualizovala a sprístupňovala bazy dát, z ktorých
najmä bibliografické bazy dát: Knihy, Články a EPCA používateľom prezentovali kniž-
ničný a informačný fond SLDK. Knižničný a informačný fond v elektronickej forme
predstavoval cca 280 000 bibliografických záznamov, ktoré sú priebežne aktualizova-
né novými knižničnými a informačnými prírastkami a retrokatalogizáciou staršieho
knižničného fondu.

Z hľadiska používateľskej prístupnosti, racionálnosti, efektívnosti a jednoduchosti sa
implementácia nových informačných a komunikačných technológií v rámci systému
Rapid library stávala limitujúcim faktorom rozvoja knižnice a poskytovaných knižnično-
informačných služieb. Ďalším z dôvodov prechodu na vyššiu verziu knižničného
systému bola možnosť zapojenia sa SLDK do národnej a medzinárodnej spolupráce,
najmä na tvorbe súborných katalógov, báz dát, vzájomne výhodnej výmeny relevant-
ných dát a možnosti prepojenia s inými informačnými systémami. V roku 2004 bol na
ministerstvo školstva SR podaný projekt s názvom „Prechod knižnice z integrovaného
knižnično-informačného systému Rapid Library na novú verziu elektronického
knižničného systému Advanced Rapid Library @RL“, postaveného na báze informač-
ných a komunikačných technológií na základe hostingu a outsourcingu.

Postupnými konverziami dát, ukončenými konečnou konverziou v máji 2005, bola
spustená plná prevádzka knižnice vo všetkých moduloch. V priebehu roku 2006
SLDK už všetky služby zabezpečovala v rutinnej prevádzke knižnično-informačného
systému Advanced Rapid Library. Zavedením novej verzie knižnično-informačného
systému Advanced Rapid Library sa prostredníctvom online katalógu – IPAC-u zvýši-
la kvalita poskytovaných služieb pre všetky kategórie používateľov.

Komunikačný protokol Z 39.50 umožňuje SLDK kooperovať na budovaní a sprístup-
ňovaní súborných katalógov v rámci knižničného systému SR, umožňuje používate-
ľom prístup k relevantným interným a externým informačným zdrojom v jednotnom

grafickom rozhraní. Umožňuje tiež ďalšie nadväzné služby, ako sú objednávky klasickej a elektronickej dokumentov, Document delivery, medziknižničnú výmenu dokumentov, sprístupňovanie odborných portálov a pod.

Od roku 2006 SLDK rozšírila používanie bezkontaktných čipových kariet na TUZVO ako čitateľského preukazu. SLDK v súčasnosti spolupracuje pri zabezpečení interoperability univerzitného informačného systému a knižnično-informačného systému.

Budovanie a sprístupňovanie odborných báz dát

SLDK buduje Databázu dokumentov, ktorá obsahuje ponuku knižnej literatúry spracovanej elektronickej. Uvedená databáza obsahuje aj spracované periodiká a články z odbornej periodickej literatúry slovenskej, ale aj zahraničnej proveniencie. SLDK je jediný pracovisko na Slovensku, ktoré buduje odbornú databázu článkov z oblasti lesníctva a drevárstva z domácej a zahraničnej odbornej literatúry. Zároveň buduje vlastnú databázu článkov aj z oblasti ekológie, environmentálnej a výrobnnej techniky, strojárstva, ekonómie a príbuzných vedných disciplín. Knižnica sprístupňuje databázy prostredníctvom online katalógu, zverejneného na webovej stránke SLDK.

Ďalšou databázou budovanou v SLDK je Databáza publikačnej činnosti pracovníkov Technickej univerzity s citačným indexom (registrom). Evidencia publikačnej činnosti na pôde Technickej univerzity má dlhodobú tradíciu. Počiatky jej budovania sa datujú od roku 1952, kedy bola zostavená prvá Bibliografia publikačnej činnosti Lesníckej fakulty za roky 1952 – 1966. Od roku 1976 pracovníci SLDK, vtedajšej Štátnej vedeckej knižnice, začali vydávať Bibliografiu Drevárskej a lesníckej fakulty za päťročné časové obdobie. Od roku 1991 sa začala spracovávať bibliografia publikačnej činnosti s ročnou periodicitou za jednotlivé fakulty, ale aj za celú univerzitu. V tlačenej forme sa vydávala až do roku 2004. V súčasnosti knižnica registruje a priebežne spracováva publikačnú činnosť pracovníkov Technickej univerzity vo Zvolene v knižnično-informačnom systéme Advanced Rapid Library, buduje databázu publikačnej činnosti a citačného indexu (registra), každoročne zostavuje Bibliografie publikačnej činnosti, ktoré sú od roku 1999 publikované elektronickej na www-stránke SLDK. Od roku 2006 sa podľa požiadaviek Ministerstva školstva SR vyhotovujú výstupy publikačnej činnosti, ktoré sa predkladajú na ministerstvo školstva.

Databáza autorít je ďalšou významnou databázou, v roku 2006 obsahovala viac ako 100-tisíc záznamov. Všetky uvedené databázy sú významným informačným zdrojom pri poskytovaní informácií pedagogickým, vedeckovýskumným pracovníkom, študentom a doktorandom Technickej univerzity vo Zvolene a ostatným používateľom knižnice.

Informácie z Databázy používateľov sú cenným informačným zdrojom v procese riadenia, rozhodovania a hodnotenia kvality knižnice.

Knižnično-informačné služby

Knižnica prostredníctvom elektronickej knižnično-informačného systému Advanced Rapid Library poskytuje používateľom široké spektrum knižnično-informačných služieb, výpožičných, rešeršných, konzultačných, poskytuje aj služby reprografické a kníhviazačské.

Výpožičné služby – SLDK poskytuje absenčné výpožičky s možnosťou elektronickej

rezervácií a žiadaniek na odbornú knižnú literatúru a viazané periodiká. Zabezpečuje tiež medziknižničnú výpožičnú službu a medzinárodnú medziknižničnú výpožičnú službu. Metodicky usmerňuje výpožičný proces knižnej literatúry, dislokovanej v čiastkových knižniciach na Technickej univerzite vo Zvolene.

Document Delivery System – SLDK zabezpečuje elektronické dodávanie plnotextových dokumentov – článkov z periodík a častí monografií, ktoré nemá k dispozícii, prostredníctvom služby Subito – kooperatívneho systému na online vyhľadávanie, objednávanie a expresné dodávanie dokumentov v elektronickej podobe.

Prezenčné výpožičné služby, odborné konzultačné a referenčné služby, rešeršné služby, prístup k internetu zabezpečujú pracovníci v špecializovaných študovniach.

- Študovňa odbornej literatúry sprístupňuje aktuálnu odbornú knižnú literatúru, slovníky, encyklopédie, skriptá a zborníky vydávané vo Vydavateľstve Technickej univerzity vo Zvolene.
- Všeobecná študovňa periodík sprístupňuje domáce a zahraničné odborné periodiká z oblasti špecializácie knižnice.
- Študovňa špeciálnej literatúry poskytuje normalizačnú, firemnú literatúru, separáty, analýzy, bulletiny, reporty, vedecko-kvalifikačné práce pracovníkov a študentov Technickej univerzity vo Zvolene.
- Študovňa vedecko-technických informácií a internetu prostredníctvom siete SANET umožňuje študentom vysokých škôl, doktorandom a pracovníkom Technickej univerzity vo Zvolene bezplatný prístup na internet a umožňuje vyhľadávanie v interných a externých bázach dát.
- Multimediálna študovňa sprístupňuje jazykové kurzy, odborné materiály z oblasti lesníctva, drevárstva a ekológie na multimediálnych nosičoch – kazety, videokazety, CD, DVD, poskytuje prístup k elektronickým informačným zdrojom.
- Študovňa Informačného miesta o Rade Európy poskytuje informačné materiály a dokumenty Rady Európy.

Hoci počet vypracovaných rešerší v knižnici má klesajúcu tendenciu, obľúbenou službou, ktorú v súčasnosti využíva stále viac používateľov, sa stala možnosť rešeršovania v databázach SLDK prostredníctvom online katalógu – IPAC-u. Pre vzdialených používateľov SLDK pripravuje skvalitnenie tejto služby tak, aby cez jedno užívateľské rozhranie IPAC-u bol zabezpečený autorizovaný prístup ku všetkým interným aj externým informačným zdrojom SLDK, nevynímajúc zahraničné plnotextové databázy.

Prístup k elektronickým informačným zdrojom a poskytovanie informácií zo zahraničných databáz je zabezpečený v Študovni vedecko-technických informácií a internetu a v Multimediálnej študovni. SLDK mala v roku 2006 pre používateľov na vyhľadávanie v online katalógu a v externých databázach k dispozícii celkovo 18 pracovných PC staníc pripojených na internet. SLDK zabezpečuje prístup k zahraničným databázam CAB ABSTRACTS, SCOPUS, WEB of KNOWLEDGE (s databázou WEB of SCIENCE a CURRENT CONTENTS CONNECT), SPRINGER, SCIENCE DIRECT, EBSCO, ProQUEST, KNOVEL a k elektronickej knižnici EZB. Študenti, doktorandi a vedeckovýskumní pracovníci priebežne využívajú aj možnosť voľných a dočasne bezplatných prístupov do databáz.

Informačná výchova používateľov

SLDK zabezpečuje aj informačnú výchovu používateľov, najmä študentov Technickej univerzity, formou prednášok, školení, prezentácií a individuálnych konzultácií, zameraných najmä na orientáciu v elektronických zdrojoch knižnice a na možnosti využívania knižnično-informačných služieb. Vstupné prednášky pre študentov a doktorandov sa pravidelne uskutočňujú na začiatku akademického roka pre jednotlivé fakulty. Na základe individuálnych požiadaviek katedier sa prednášky uskutočňujú aj počas hlavných cvičení. Prednášky, školenia, prezentácie a konzultácie o využívaní online katalógu SLDK sa pre študentov a doktorandov univerzity uskutočňujú priebežne, počas celého roka.

Novou službou v roku 2006 pre pedagogických a vedecko-výskumných pracovníkov a doktorandov Technickej univerzity boli prezentácie o možnostiach využívania databáz, prístupných v SLDK. V priebehu letného semestra akademického roka 2005/2006 sa pre pracovníkov jednotlivých fakúlt uskutočnilo 12 prezentácií, v marci a v novembri sa konali prezentácie, lektorované pracovníkmi spoločnosti Albertina icome. Desať prezentácií zabezpečili pracovníci SLDK. Prezentácií v SLDK sa zúčastnilo celkovo 79 pracovníkov a doktorandov Technickej univerzity.

Prieskum IGPAK

V rámci prieskumu o informačnej gramotnosti používateľov akademických knižníc (IGPAK), ktorý sa uskutočnil v mesiacoch marec a apríl 2007, sa do prieskumu zapojilo celkovo 16 akademických knižníc slovenských univerzít. Jedným z dôvodov uskutočnenia anketového prieskumu, do ktorého sa aktívne zapojili aj študenti Technickej univerzity vo Zvolene, bola snaha zistiť úroveň informačnej gramotnosti študentov jednotlivých univerzít a na základe výsledkov prieskumu zamerať sa na systematické informačné vzdelávanie študentov.

Projektová činnosť

SLDK za roky svojho pôsobenia prešla mnohými zmenami. Od svojho vzniku vždy bola a je knižnicou s celoslovenskou pôsobnosťou, nikdy však nemala na svoju činnosť vytvorené také podmienky, ktoré by mohli uspokojovať používateľov v plnej miere. Priestorové podmienky nezodpovedajú štandardu súčasnej doby a od začiatku deväťdesiatych rokov sú problémom aj nedostatočné finančné prostriedky najmä na akvizíčnú činnosť, ale aj na technické a softvérové vybavenie knižnice.

Aj napriek dlhodobému pretrvávajúcim problémom, pracovníkom knižnice nikdy nebola ľahostajná celková situácia a dianie v knižnici. Koncom deväťdesiatych rokov, v čase realizácie projektu Informatizácia knižnice, sa SLDK ako partner Univerzitnej knižnice Technickej univerzity v Košiciach zapojila do riešenia medzinárodných projektov ProLIB a EduLIB. Projekty sa realizovali v priebehu rokov 1999-2001 a boli zamerané na celoživotné vzdelávanie knihovníkov v rámci Slovenska. V rámci uvedených medzinárodných projektov sa získala technika v hodnote cca 1 mil. 300 tis. Sk. Oveľa väčší bol prínos realizovaných projektov najmä v oblasti ľudských zdrojov; aj s odstupom času sa dá hodnotiť ako nevyčísliteľný. Nové poznatky, skúsenosti a zručnosti získané zo zahraničných ciest a pobytov, ako aj absolvovanie kurzov lektorovaných odborníkmi zo zahraničia, pánom Simonom Francisom z Londýna, pani Lucy Tedd z

Aberystwyth, sa postupne začali uplatňovať v knižničnej praxi. Cennou skúsenosťou bola tímová práca pracovníkov SLDK, ktorú oceňovali aj účastníci absolvovaných kurzov, ale najmä poznanie, že problémy sú riešiteľné a že aktívnou účasťou, či už v projekte alebo akejkolvek činnosti je možné odstraňovať, prípadne aspoň eliminovať nedostatky. Toto poznanie a tímová práca pracovníkov SLDK je najcennejším prínosom projektov a zároveň aj silnou stránkou knižnice.

Z tohto pohľadu implementácia projektov ProLIB a EduLIB bola zlomovou a historicky veľmi významnou udalosťou vo vývoji Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice. Projekty sa realizovali pod vedením dlhoročnej pracovníčky knižnice, riaditeľky Ing. Eleny Žihlavníkovej. Pracovníci knižnice absolvovali aj ďalšie zahraničné študijné cesty v knižniciach a odborných organizáciách vo Veľkej Británii, USA, Kanade, Spolkovej republike Nemecku a Poľsku.

Snahou pracovníkov SLDK je aj naďalej priebežne získavať finančné prostriedky z mimorozpočtových zdrojov. Boli získané finančné prostriedky z grantových prostriedkov Ministerstva školstva SR, Ministerstva kultúry SR, Open Society Institute Budapest, Nadácie Otvorenej spoločnosti, Európskej únie. Získané finančné prostriedky využíva SLDK na skvalitnenie služieb pre používateľov – na nákup technického a softvérového vybavenia knižnice, rozšírenie fondu odbornej literatúry a zabezpečenie prístupu k elektronickým informačným zdrojom. V priebehu rokov 2002 – 2006 sa riešili projekty v celkovej hodnote 3 mil. Sk, z toho na nákup technického a softvérového vybavenia knižnice v hodnote cca 2,5 mil. Sk. Na nákup, doplnenie a rozšírenie knižničného fondu sa z grantov získali finančné prostriedky vo výške viac ako 500 tis. Sk. Knižnica získava finančné prostriedky aj od donorov, sponzorov a priateľov knižnice. V priebehu rokov 2004 – 2006 v rámci marketingovej činnosti od mesta Zvolen získala na podporu akvizičnej činnosti 118 tis. Sk, finančné prostriedky na nákup knižničného fondu SLDK získava aj v rámci aktívnej spolupráce s riešiteľmi grantov Technickej univerzity vo Zvolene. Účasťou SLDK v centrálnych projektoch, podporovaných ministerstvom školstva, Technická univerzita získava bezplatné on-line prístupy do viacerých databáz.

Hlavné zámery rozvoja knižnice a služieb

Väčšina služieb poskytovaných používateľom SLDK má charakter elektronických služieb. Snahou knižnice do budúca je obohatiť knižnično-informačné služby najmä o plné texty článkov, ako aj zabezpečovať a rozširovať online prístup vzdialeným používateľom, aktívne spolupracovať na centrálnom projekte Elektronických záverečných prác študentov SR. Zámerom SLDK je aktívnejšie zapájať do informačnej výchovy aj študentov vyšších ročníkov jednotlivých fakúlt a katedier Technickej univerzity, priebežne ponúkať možnosti, ktoré akademická knižnica v rámci knižnično-informačných služieb sprístupňuje študentom a doktorandom, poskytovať konzultačné a poradenské služby pri vypracovávaní bakalárskych a záverečných prác, perspektívne uskutočňovať výučbu, prípadne hlavné cvičenia priamo v priestoroch knižnice.

V rámci národného projektu s názvom Vytvorenie siete s informačným prepojením vedeckých, akademických a špeciálnych knižníc vrátane ich modernizácie sa uskutoční rekonštrukcia vnútorných priestorov Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice. Hlavným prínosom projektu bude prepojenie potenciálu vedy a výskumu na univerzitách, vo vedeckých, akademických a špeciálnych knižniciach s výrobnou a podnika-

teľskou praxou, získavanie nových poznatkov, výmena skúseností. Výstupy projektu – nové služby, vyšší štandard uľ poskytovaných služieb, zlepšenie interiérového a technického vybavenia knižnice – budú slúžiť nielen pre podnikateľskú sféru, ale aj pre študentov, doktorandov, pracovníkov Technickej univerzity a ďalších pouľzitateľov knižnice.

Štátna vedecká knižnica v Prešove 55-ročná

Mgr. Valéria Závadská, Štátna vedecká knižnica v Prešove

Každé jubileum inštitúcie, organizácie či firmy, knižnicu nevynímajúc, je akousi bilančiou, spomínaním, hodnotením, obracaním sa do minulosti a zároveň aj akýmiś náznakom rokov budúcich. Takto podobne si chce pripomenúť 55. výročie zalozenia Štátna vedecká knižnica v Prešove. Pred piatimi rokmi, keď oslavovala polstoročnicu, si túto významnú udalosť pripomenula nielen slávnostnou akadémiou a ocenením práce jej dlhoročných súčasných i bývalých zamestnancov zo strany mesta, ale aj vydaním skromnej jubilejnej publikácie¹. Tento príspevok chcem zamerať ani nie tak na opakovanie množstva faktov a čísel súvisiacich s históriou knižnice, ktoré si možno prečítať vo vydanej publikácii, ale skôr na pripomenutie si základných informácií z jej života a významných medzníkov v jej histórii.

Zalozenie ŠVK je pokračovaním budovania knižničného systému, ktorý sa zrodil uľ v prvej Československej republike zákonom č. 430 z roku 1919 a jeho ďalšieho prudkého vývoja v 50. rokoch 20. storočia, kedy vzniklo niekoľko typov knižníc s rôznym poslaním a špecializáciou. Začínala teda v období, kedy boli založené mnohé knižnice vo vtedajšom Československu. V jej „rodnom liste“ sa uvádza dátum 1. september 1952 ako dátum zriadenia Štátnej študijnej knižnice v Prešove na základe nariadenia vtedajšieho Povereníctva školstva, vied a umení v Bratislave.

Jej začiatky sa spájajú so skromnými priestormi historickej budovy na Hlavnej ul. – paláca Klobušických, pôvodne dvoch majerov, ktoré v 1. polovici 18. storočia dal prestavať gróf Klobušický na barokový palác s pravouhlým nádvorím v strede. Zakladajúcim riaditeľom a jediným zamestnancom pri zrode knižnice bol Michal Dubay, profesor Gréckokatolíckeho gymnázia v Prešove, ktorý výrazne podporoval vedecký a kultúrny život a podieľal sa na budovaní vysokého školstva v meste. Ako amatérsky maliar so záujmom o výtvarný život Prešova sa zaslúžil aj o zalozenie a budovanie ďalšej kultúrnej inštitúcie – Galérie výtvarných umení v Prešove, dnešnej Šarišskej galérie². Do konca roka realizoval prípravné práce, zhromaľžďoval a spracovával získané knižničné fondy. Základ knižničných fondov vtedy tvorili fondy školských knižníc prešovských stredných škôl, kaštieľov a ľudových knižníc v regióne, neskôr sa dokumenty nakupovali v obchodnej sieti či získavali darom od súkromných osôb, univerzitných a vedeckých knižníc v krajine. V zmysle organizačného poriadku boli sformované tri oddelenia: akvizičné, katalogizačné a oddelenie pre styk s verejnosťou. Od začiatku roku 1953 bola knižnica sprístupnená verejnosti, čím sa začala jej dlhá cesta za čitateľom.

V paláci Klobušických pôsobila knižnica len veľmi krátko a uľ v roku 1954 sa na niekoľko desaťročí presťahovala do budovy Evanjelického kolégia. Mnohí starší

Prešovčania si pamätajú prevádzku požičovne v priestoroch historickej dvorany. Tak ako rástol počet zamestnancov, pribudli a rozširovali sa jednotlivé oddelenia, dostala knižnica k dispozícii celé pravé krídlo na 1. poschodí a dvorana sa stala depozitom živého fondu. ŠVK pôsobila v Evanjelickom kolégiu 36 rokov. Za ten čas prešla rôznymi etapami vývoja, ktorý predurčovala nielen zriaďovacia listina, ale aj nastolené spoločenské požiadavky. Knižnica vznikla síce ako univerzálna vedecká knižnica, ale predsa len bola časom špecializovaná na spoločenskovedné oblasti, hlavne na pedagogiku, výtvarné umenie, jazykovedu, históriu, filozofiu (vzťahom na vysoké školstvo, ktoré v Prešove pôsobilo), a potom najmä na regionálnu a ukrajinskú, neskôr rusínsku a ukrajinskú literatúru.

Na krátky čas svojej histórie, v rokoch 1960 – 1967, sa stala organizačnou zložkou a prešovskou pobočkou Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach. Vývoj ukázal, že toto rozhodnutie nebolo šťastné a negatívne vplývalo na celkový rozvoj knižnice, na jej riadenie a najmä na budovanie knižničného fondu a tým aj na kvalitu poskytovaných služieb. Prešov ako rýchlo sa rozvíjajúce mesto malo svoje špecifické potreby a tak na základe výsledkov prieskumu Slovenskej knižničnej rady došlo roku 1967 k opätovnému osamostatneniu ŠVK. Knižnica dostala novú zriaďovaciu listinu, kde boli špecifikované aj nové úlohy súvisiace so správou historických knižných fondov, metodickými funkciami pre okresné knižnice severnej časti východného Slovenska a pre vysokoškolskú knižnicu v Prešove.

Už v polovici 50. rokov začala knižnica spracovávaním regionálnej bibliografie s bibliografickou činnosťou, ktorú začala formovať veľmi významná, výrazná a zanietenná knihovnícka osobnosť – PhDr. Jozef Repčák, jeden z prvých absolventov Štátnej knihovníckej školy v Prahe, ktorého knihovníckej verejnosti nie je potrebné zvlášť predstavovať. Jeho činnosť sa však neobmedzovala len na knihovníctvo a bibliografiu, ale pôsobil aj v oblasti múzejníctva, archívniectva, dejín kníhtlače a výskumu knižnej kultúry. Obzvlášť pre prešovské knižnice a knihovníctvo urobil veľmi veľa. Nedá mi totiž nespomenúť roky pôsobenia v Mestskej ľudovej knižnici, kde bolo jeho hlavným cieľom pozdvihnúť odbornú úroveň knižnice. O to isté sa snažil aj v Štátnej vedeckej knižnici najprv ako bibliograf a po opätovnom osamostatnení ŠVK v roku 1967 aj ako jej riaditeľ. PhDr. Jozef Repčák svojou činnosťou zanechal po sebe výrazné stopy a bolo len prirodzeným činom, že pozostalosť po ňom bola odovzdaná do ŠVK a je uchovaná ako celok.

Nasledujúce desaťročia existencie ŠVK boli naplnené aktivitami a činnosťami, ktoré viedli k rozširovaniu knižnično-informačných služieb pre potreby používateľského zázemia. Boli to roky spojené s veľmi aktívnou akvizíčnou a bibliografickou činnosťou, edičnou činnosťou, výskumom a teoretickými štúdiami z oblastí dejín knižnej kultúry a dejín kníhtlačiarstva. Tieto aktivity znamenali výrazný posun v postavení knižnice v jednotnej sústave knižníc. Avšak vtedajšia ideologická orientácia štátu mala, žiaľ, za následok čiastočne obmedzené výpožičné služby (niektoré diela boli na listine zakázanej literatúry a nesmeli sa požičiavať, resp. požičiavali sa len prezenčne so zvláštnym povolením) a takpovediac jednostrannú skladbu fondov (do knižničného fondu sa nakupovala hlavne literatúra zo socialistických krajín, z krajín západnej Európy a USA už menej a aj to len po pridelení devízových prostriedkov). Napriek týmto nedostatkom ŠVK podobne ako množstvo iných knižníc existovala preto, aby slúžila verejnosti.

ŠVK už ako významná kultúrna a vedecká inštitúcia bola rozhodnutím štátu poverená od roku 1961 spravovať dve historické knižnice – Kolegiálnu knižnicu a Eparchiálnu knižnicu. A hoci tie boli v reštitučných konaniach v prvej polovici 90. rokov prinavrátené ich právoplatným majiteľom, ŠVK pomohla za roky správy aspoň čiastočne zmapovať zverené historické kultúrne dedičstvo a sprístupňovať ho odbornej verejnosti. Na základe spolupráce ŠVK sprístupňuje svojim používateľom fondy Kolegiálnej knižnice prezenčne v priestoroch svojich študovní aj dnes a v rámci celoslovenskej výskumnej úlohy naďalej mapuje a spracúva tlače 16. storočia zachované na území mesta Prešov. V súvislosti s historickými knižnými fondmi chceme povedať, že bez ohľadu na to, kto je ich vlastníkom či správcom, predstavujú duchovne a informačné hodnoty národa, ktoré by sme si mali strážiť ako oko v hlave, pretože to je to bohatstvo, ktoré nás odlišuje od iných a reprezentuje nás vo svete.

Udalosti v novembri 1989 priniesli výrazné zmeny v krajine, nová politická a spoločenská situácia priniesla množstvo pozitívnych aj negatívnych javov, ktoré sa bezpochyby dotkli aj knižníc. Ani ŠVK v Prešove nebola výnimkou. Okrem celkových spoločenských zmien boli pre knižnicu podstatné najmä nové možnosti v akvizícnej politike, napr. otvorenie hraníc, trhový mechanizmus a teda vyššia konkurencieschopnosť, možnosť získať elektronické informačné zdroje, menej však už vyhovovalo neustále zvyšovanie cien kníh a časopisov a zároveň znižujúci sa rozpočet finančných prostriedkov určených na nákup literatúry, daň z pridanej hodnoty na knihy, rozbitý knižný trh a pod. S nárastom knižničných fondov, rozširovaním služieb a zavádzaním nových, z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov na údržbu a v dôsledku územnosprávneho členenia sa menili a skôr zhoršovali priestorové možnosti na prevádzku knižnice alebo na uloženie knižničných fondov.

Avšak asi najväčšou zmenou, resp. úplnou novinkou v knižničnej práci ŠVK bolo zavádzanie automatizácie. ŠVK s ňou začala už v roku 1991, kedy vypracovala koncepciu rozvoja automatizácie, zakúpila prvé počítače a na spracovanie nových prírastkov získala prvý knižničný softvér. Prvé skúsenosti s počítačovým spracovaním sa ukázali ako veľmi dobré a v priebehu nasledujúcich približne 5 rokov mala automatizované všetky knižničné činnosti (aj ekonomické) s výnimkou automatizovanej evidencie dochádzajúcich periódik.

So zavádzaním automatizácie, resp. informačných a komunikačných technológií, čo je v súčasnosti vhodnejšie pomenovanie, súviseli nielen postupné zmeny v práci knihovníkov, ale najmä zmeny v knižnično-informačných službách. Počítačová gramotnosť, textový editor, elektronická pošta, internet, online katalóg atď., to sú termíny, ktoré v priebehu 90. rokov 20. storočia začali nielen používatelia, ale aj pracovníci knižnice používať čoraz častejšie. S implementáciou nových technológií súviseli nové služby, ktoré knižnica zaviedla a naďalej zavádza. Zo všetkých zmien, ktorým sa knižnica nemohla vyhnúť, spomínam len niektoré, pretože nie je možné rozobrať všetky, ako napr. kvalifikovanosť odborníkov pre prácu v knižniciach, vzdelávanie knihovníkov, pravidelné alokovanie finančných prostriedkov na nákup informačných zdrojov, dlhodobý nedostatok zamestnancov, marketing v oblasti knižničných služieb a pod.

Za posledných päť rokov sa knižnica venovala rôznym aktivitám a pripravila pre svojich používateľov a návštevníkov nové služby, ktoré už nie sú obsiahnuté v spomínanej jubilejnej publikácii. Za všetky spomeniem tie najvýznamnejšie:

1. zapojenie sa do spolupráce knižníc v rámci projektu KIS3G a implementáciu knižnično-informačného softvéru Virtua. Z tejto aktivity jednoznačne vyplynul viditeľný komfort pre zamestnancov pri spracovávaní dokumentov, ale hlavne pre používateľov pri objednávaní, požičiavaní, prolongácii a rezervovaní dokumentov z knižničného fondu ŠVK, čiže prístup do online katalógu a k vlastnému kontu bez osobnej návštevy knižnice,
2. zriadenie samostatnej slovenskej študovne s možnosťou prezenčného štúdia dokumentov výlučne proveniencie slovenských národov, ktorej súčasťou je odedávna aj prezenčné štúdium historických tlačí,
3. zapojenie sa do celoslovenského projektu „Vytvorenie siete s informačným prepojením vedeckých, akademických a špeciálnych knižníc vrátane ich modernizácie“, ktorý je v súčasnosti v začiatkoch svojej realizácie a jeho výsledkom budú nové aktivity a služby pre podnikateľskú obec Prešova a prešovského kraja,
4. snaha o výstavbu novej účelovej budovy knižnice, na ktorú bola v roku 2006 realizovaná architektonická súťaž návrhov a ktorej výsledkom je návrh novej budovy a ideové riešenie novej knižnice z architektonickej dielne bratislavskej spoločnosti SPDe.

Týmito dvoma poslednými projektmi chcem naznačiť naše ďalšie smerovanie. Knižnica za posledných 15 rokov postupne prechádzala od služieb klasickej „kameňnej“ knižnice k službám tzv. „virtuálnej“ knižnice. V rámci svojich personálnych a priestorových možností sa intenzívne snaží a bude neustále snažiť o poskytovanie kvalitných služieb prostredníctvom informačných technológií, vieme však, že klasické výpožičné služby z nej tak skoro nevymiznú, pretože kontakt s človekom stroje, akokoľvek rýchle a moderné, nahradiť nemôžu. Naopak, v našich predstavách žije budúca knižnica nielen ako miesto štúdia, ale aj ako miesto kultúry, výstav, umeleckých zážitkov – jednoducho ako miesto stretávania sa ľudí.

¹ *Štátna vedecká knižnica v Prešove 1952 – 2002*. Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2002. 40 s. ISBN 80-85734-45-1

² *Michal Dubay : personálna bibliografia*. Prešov : Štátna vedecká knižnica, 1996. 44 s. ISBN 80-85734-16-8

Zo života nečlenských knižníc

Knižnica Gemersko-malohontského múzea

Iveta Krnáčová, Knižnica Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobotě

Súčasťou Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobotě, ktoré si v roku 2007 pripomína 125. výročie svojho založenia, je i knižnica.

Knižnica Gemersko-malohontského múzea (ďalej knižnica múzea) je v systéme knižníc na Slovensku definovaná ako špeciálna knižnica. Jej úlohou je získavanie, sprá-

covávanie, ochrana a sprístupňovanie historických, regionálnych i súčasných tlačí zo spoločenskovedných a prírodovedných disciplín. Svojím charakterom patrí ku kombinovanému typu knižníc. Popri historickom knižnom fonde, ktorý obsahuje 32 734 knižničných jednotiek, ju tvorí prírúčný knižný fond s 10 158 titulmi regionálnych a odborných publikácií. Oba fondy sú prístupné na prezenčné štúdium širokej bádateľskej verejnosti v študovni múzea.

Historický knižný fond múzea, čiže historická knižnica je spätá so vznikom múzea a Spolku Gemerského stoličného múzea, a síce prvou stoličnou Umelecko-archeologickou výstavou Gemera-Malohontu. Výstava sa konala v dňoch 3.-15. septembra 1882 v priestoroch súčasného sídla múzea (budova bývalých delostreleckých kasární, postavená v klasicistickom slohu roku 1850 podľa projektu Františka Miksa).

Na prvej stoličnej Umelecko-archeologickej výstave boli vystavené súkromné zbierky obyvateľov Gemera-Malohontu, ktoré mali istý muzeálny charakter. Mnohé z vystavených predmetov sa dostali do múzea ako dary alebo kúpou a vytvorili tak základ zbierkového fondu múzea. Podľa tlačou vydaného Sprievodcu po výstave¹ sa vystavilo o.i. 30 súborov listín, 22 pečatí a 45 ďalších písomností, medzi ktorými dominovali knihy. Nachádzali sa tam diela ako napr. Komenského Úvod do vyučovania jazykov na školách z roku 1652, Starobiblický príbeh Jozefa Flávia, vydanie z r. 1580 (pozn. red.: názvy diel sa uvádzajú vo voľnom preklade) i Bartolomeidesova monografia obce Štítник (Memorabilia provinciae Csetnek) z roku 1799.

Už pri počiatočnom rozdelení muzeálnej zbierky do 6 hlavných oddelení vznikla knižnica ako samostatné – šieste – oddelenie múzea, s cieľom vytvoriť verejnú knižnicu Gemerskej stolice. Fond knižnice tvorili tlače zo 16. –19. storočia. Obsahovo dominovala teologická literatúra, jazykovo latinčina. Zachovala sa pôvodná väzba kníh v pergamene alebo koži.

Podľa údajov známeho regionálneho autora Gustáva Fráka koncom 19. storočia mala už knižnica 14 033 zväzkov kníh a množstvo drobných tlačí a rukopisov. „Knižnica rástla tak rýchle, že prírastky nestačili spracovať, takže koncom storočia bola z uvedeného počtu kníh spracovaná len jedna tretina, to znamená 4 563 zväzkov.“² Do začiatku 20. storočia tvorili už knihy, listiny, rôzne tlače a písomnosti približne polovicu získaných muzeálnych predmetov.

Zakladateľ a prvý riaditeľ múzea Ján Fábry v brožúre *Minulosť a prítomnosť Gemerského stoličného múzea*³ z r. 1905 uvádza zachované pôvodné členenie muzeálnej zbierky do šiestich hlavných oddelení: 1. starožitnícky oddiel, 2. oddelenie umeleckého priemyslu, 3. oddelenie výtvarné, 4. národopisné oddelenie, 5. oddelenie pamiatok – „Tompova“ izba, 6. knižnica a archív.

Tompova izba predstavovala osobitnú jednotku. Okrem pamiatok, vzťahujúcich sa k významnému gemerskému spisovateľovi a kňazovi reformovanej cirkvi Michalovi Tompovi, obsahovala aj diela regionálnych autorov a inú regionálnu literatúru, vzťahujúcu sa ku Gemerskej stolici. – Pri takomto rozdelení úloh, kedy funkciu regionálnej knižnice plnila vlastne Tompova izba, poslaním knižnice ako samostatného (šiesteho) oddelenia múzea bolo zhromažďovať základnú vedeckú a populárno-vedeckú literatúru a popri tom aj stoličnú produkciu novín.⁴

V súvislosti s odpoveďou na základné otázky, týkajúce sa múzea – Čo a ako máme

zbierať? - J. Fábry o oddelení knižnice napísal: „Zničenie kníh a listín spôsobuje obrovské škody verejnej osvete. Vieme o vandalizme, ktorý zničil už niekoľko rodinných knižníc. Múzeum má zbierať všetko, čo vlastnia jednotlivci, rody a združenia a čo tvorí mýty kapitál. Cieľom celého tohto procesu je vytvorenie verejnej knižnice Gemerskej stolice. Listiny majú významnú historickú hodnotu – pre múzeum sú hodnotné verejné i súkromné listiny, ako aj produkty stoličnej tlače. Pri vytváraní (regionálnej) zbierky však musíme mať na mysli, že zbierať všetko bez triedenia by nebolo správne, lebo vidiecke múzeum nemôže mať univerzálny charakter ... u nás sa má vyzdvihovať svojský charakter stolice (regiónu), nemožno však obísť situácie, kedy sa na uchovanie múzeu ponúkajú predmety celonárodnej hodnoty, ako napríklad pamiatky viažuce sa k rokom 1848-1849. Ich zbieraním stolica (región) nestráca svoj špecifický charakter.“⁵

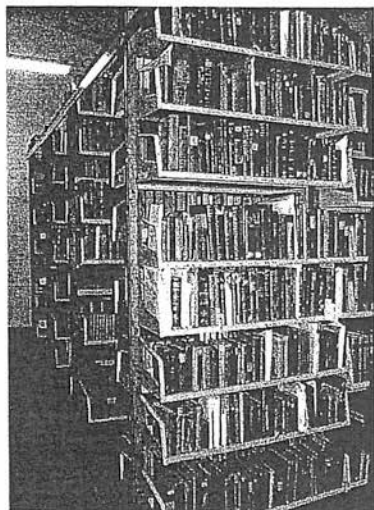
10. decembra 1905 bola uverejnená výzva k obyvateľom Gemerskej stolice, podpísaná o. i. aj riaditeľom múzea J. Fábrym, ktorá nabádala k zbieraniu starožitností a ich darovaniu, resp. odpredaniu múzeu. Ďalšia, podobná výzva je datovaná dňom 21. marca 1907. – Vďaka týmto výzvam múzeum už r. 1905 získalo 1 832 kníh a listín z celkového počtu 1920 získaných zbierkových predmetov.⁶ Ročenka Spolku Gemerského stoličného múzea za rok 1906 v ročnej správe podrobne uvádza prírastky muzeálnych zbierok v r. 1906, ako aj finančné hospodárenie spolku a návrh rozpočtu na rok 1907. Vďaka týmto údajom vieme, že celkový prírastok múzea v r. 1906 tvorilo 7 707 predmetov, z toho 6 350 kníh a listín. Z toho je zrejмый mimoriadny rast fondov v oddelení knižnice v porovnaní s ostatnými oddeleniami múzea.⁷ Zaujímavý je aj údaj o štúdiu (využívaní) archívnych písomností v r. 1906: dvaja návštevníci počas 24 dní preštudovali 1304 písomností.⁸ Iné údaje o čitateľoch a výpožičkách kníh sa neuvádzajú. – Ďalšie ročenky vydal Gemersko-malohontský muzeálny spolok v rokoch 1999 a 2003.

Nové stanovy múzea z roku 1926 členili celé múzeum len na tri oddelenia: knižnica zostala naďalej ako samostatné oddelenie, ďalšie oddelenia tvorili zbierky pravekej a historickej archeológie a zbierky moderného umenia. (Originál stanov je uložený v archíve múzea.) – V knižnici sa mali okrem kníh zhromažďovať aj fotografie a mapy. Náplň ďalších oddelení bola určená nasledovne: „Praveké výkopy a nálezy, ... mince, zbrane, nábytok, diela remeselné ... staré obrazy, sochy, rytiny ... staré knihy a rukopisy pokiaľ sú muzeálne význačné a pokiaľ nie sú vytrhnuté z archívnych celkov a moderné výtvary umelecké“.⁹

Pri priereze dejinami historickej knižnice múzea spomenieme ešte ďalšie významné akvizície z rokov 1938 – 1941. V týchto rokoch do múzea pribudlo až 10 503 kníh a listín.¹⁰ Obdobie na sklonku druhej svetovej vojny bolo pre Gemerské múzeum pomerne nepriaznivé. 19. decembra 1944 bola bombardovaním poznačená (poškodená) samotná budova múzea, ako to vyplýva zo zápisnice z 30. septembra 1945. Ďalej boli odcudzené viaceré zbierkové predmety v počte 363 kusov, medzi ktorými boli i knihy. Výkaz o spôsobených škodách zaslali 27. mája 1945 na Povereníctvo pre školstvo a osvetu v Bratislave.¹¹

Počas 125 rokov (1882 – 2007) pribúdali do knižnice jednotlivé knihy a periodiká i celky inštitucionálnych knižníc, knihy rôznych šľachtických rodov či iných významných osobností regiónu. Tak sa súčasťou knižnice stali nasledovné knižné celky alebo ich

časti: knižnica Ivana Daxnera z Tisovca, knižnica klubu Casino z Rimavskej Soboty, knižnica Zjednoteného protestantského gymnázia z Rimavskej Soboty, knižnica Jána Fábryho, zakladateľa a prvého riaditeľa gemerského stoličného múzea, knižnica rodu Gömöryovcov zo Širkoviec, knižné celky ďalších inštitúcií, jednotlivcov i knižné akvizície jednotlivín. V historickej knižnici sa nachádza i mimoriadne hodnotná kniha z oblasti moderného umenia s názvom *Der blaue Reiter* (Modrý jazdec). Je to almanach rovnomennej nemeckej expresionistickej skupiny, ktorú založili Wassily Kandinsky a Franco Marco roku 1911; publikácia vyšla v Mníchove r. 1912. Múzeum vlastní exemplár č. 01 z 50 kusov luxusného vydania.

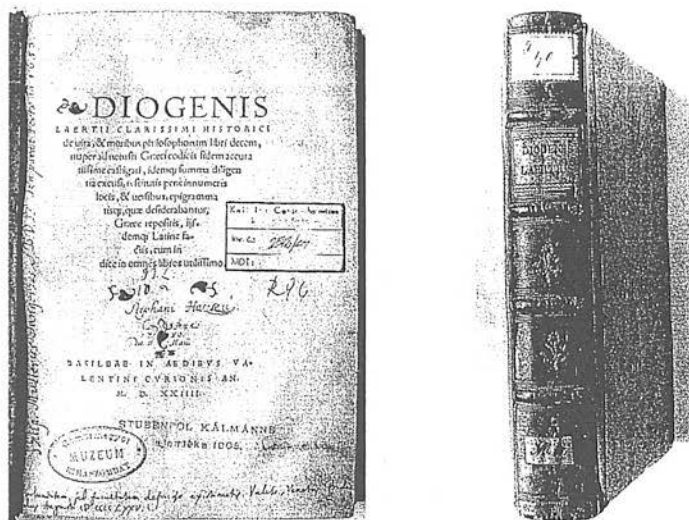
*Pohľad na historický knižný fond
Gemersko-malohontského múzea*

Historický knižný fond múzea je zaujímavým obrazom doby, počas ktorej vznikal. V značnej miere sú v ňom zastúpené regionálne publikácie, ktoré dokumentujú významnú úlohu Gemera-Malohontu v histórii Slovenska. Pozitívnu mierou k tomu prispela i existencia regionálnych tlačiarní – hlavne tlačiarne I. Lévaiho a M. Rábefa, ktoré v 19. storočí a na začiatku 20. storočia produkovali bohatú škálu tlačí pre široké okolie. Najstaršie datované tlače z historického fondu múzea sú zo 16. storočia. Roku 2004 sa spracoval ich súpis v počte 70 knižničných jednotiek, ktoré vrátane svojich príväzkov obsahujú až 108 tlačí 16. storočia. V zmysle zákona č. 183/2000 Z.z. Ministerstvo kultúry SR roku 2005 vyhlásilo 70 knižničných jednotiek tlačí zo 16. storočia v správe múzea za historické knižničné dokumenty.

Historický knižný fond je v súčasnosti, vďaka realizácii viacerých projektov, uložený vo vyhovujúcom, elektronicky chránenom priestore.

Prostredníctvom grantmi podporených projektov sme tiež realizovali odbornú analýzu zdravotného stavu historického knižného fondu, odborné zreštaurovanie 15 vybraných knižničných jednotiek a rekonštrukciu nevyhovujúcej elektroinštalácie v knižnom depozite. Historická knižnica sa zviditeľňuje prezentáciou v masovokomunikačných prostriedkoch i realizáciou výstav. Významnou bola v roku 2001 pripravená výstava s názvom *Historická knižná väzba*, s ukážkami rôznych typov historických väzieb a ich reštaurovania, ako aj výstava *Najstaršie knihy Gemersko-malohontského múzea*, ktorá v roku 2004 prezentovala tlače 16. storočia z knižnice múzea.

Nesmierne cenné kultúrne dedičstvo nadregionálneho významu, uložené v historickej knižnici múzea, obsahovo zahŕňa tlače 16.-20. storočia, všetky vedné odbory minulosti i súčasnosti, náboženskú literatúru, krásnu literatúru i literatúru o umení. Z jazykového hľadiska dominuje latinčina, zastúpená je nemčina, maďarčina, menej slovenčina, biblická čeština, angličtina, francúzština, v knižnici sa však nachádzajú i knihy v gréčtine a hebrejčine. Knižný fond zaujme i rôznorodou kníhviazačskou technikou. Obsahuje knižné väzby pergaménové, kožené, plátenné, papierové, brožované, prípadne ich imitácie a kombinácie.

Diogenes: O živote a zvykoch najslávnejších historikov. Najstaršia kniha v knižnici. Bazilejská tlač z r. 1524.

Príručný knižný fond tvoria regionálne a odborné publikácie z archeológie, histórie, prírodných vied, národopisu, romológie, dejín umenia a muzeológie. Knižnica získava priebežne 50 titulov odborných periodík a taktiež audiovizuálne informačné prameňe v rámci svojho odborného zamerania. Vďaka grantu z Nadácie otvorenej spoločnosti a EBSCO Publishing má od roku 2000 k dispozícii online elektronickú databázu a na CD nosičoch približne 3 tisíc významných odborných časopisov z humanitných a spoločenskovedných odborov z celého sveta. V rámci schválených projektov bola zabezpečená elektronická ochrana knižničného fondu a nákup hodnotných odborných publikácií.

K zviditeľňovaniu knižnice múzea patrí i na Slovensku ojedinelá publikácia Bibliografia Gemersko-malohontského múzea, ktorú pripravujeme každoročne od roku 1995. Doposiaľ ju vydalo múzeum už v 10 zväzkoch. Bibliografia obsahuje súbor záznamov tlačou publikovaných informačných prameňov o múzeu a najmä publikačnú činnosť odborných pracovníkov múzea za jednotlivé roky. Finančné prostriedky na nákup knižničného fondu a realizáciu hore uvedených činností získava múzeum z finančného príspevku Banskobystrického samosprávneho kraja a z grantov podporujúcich schválené projekty.

Knižnica Gemersko-malohontského múzea je dynamicky sa rozvíjajúcim útvarom svojho múzea. Základné knižnično-informačné služby poskytuje bezplatne. Jej fond je prístupný na prezenčné štúdium širokej bádateľskej verejnosti v študovni múzea.

¹ *Kilálitási kalauz.* Közrebecsátja: a gömörmegyei művészeti és régészeti kiállítás végrehajtó-bizottságának kiadványa. Budapest, 1976.

sága. Rimaszombat, 1882. 56 s. – Pozri aj slovenský preklad: Sprievodca výstavou 3. septembra 1882. In *Zborník Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote : Gemer-malohont 2*. Rimavská Sobota, 2006, s. 43-79.

² FRÁK, G. Historické knižnice v Gemeri-Malohonte : prehľad do roku 1918. In *Knihy 93-94 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin : Matica slovenská, 1996, s. 151.

³ FÁBRY, J. *Gömörmegyei muzeum multja és jelene*. Rimaszombat, 1905. 34 s.

⁴ SVOREŇ, J. Sto rokov Gemerského múzea v Rimavskej Sobote. In *Obzor Gemera*, 1982, roč. 13, č. 2, s. 81.

⁵ FÁBRY, J. Cit. dielo, s. 28-30.

⁶ MALOTÍNSKA, V. Sto rokov budovania historických zbierok Gemerského múzea. In *Obzor Gemera*, 1982, roč. 13, č. 2, s. 94.

⁷ *A Gömörmegyei Muzeum-Egyesület évkönyve 1906. évről*. Szerk. S. Veres. Rimaszombat, 1907, s. 48.

⁸ Tamže.

⁹ SVOREŇ, J. Cit. dielo, s. 82.

¹⁰ MALOTÍNSKA, V. Cit. dielo, s. 95.

¹¹ List z 27. mája 1945 a zápisnica z 30. septembra 1945. Archív Gemersko-malohontského múzea.

Päť otázok predsedom SAK

Pri príležitosti jubilea Slovenskej asociácie knižníc redakcia Bulletinu SAK oslovila tých, ktorí stáli počas uplynulých 15 rokov na čele asociácie ako jej predsedovia. Požiadali sme ich o odpovede na nasledujúce otázky:

1. Ako ste vnímali vznikajúcu Slovenskú asociáciu knižníc?
2. S akými pocitmi a s akými predstavami ste sa ujímali funkcie predsedu SAK?
3. Ktoré aktivity asociácie (podujatia a pod.) pokladáte za najvýznamnejšie?
4. Keby ste sa mali rozhodnúť teraz, podujali by ste sa opätovne na vykonávanie funkcie predsedu asociácie?
5. Čo želáte Slovenskej asociácii knižníc do ďalších rokov?

Ing. Ján Kurák (predseda SAK v rokoch 1992 – 1996)

1. V prelomovom období rokov 1988 – 1992, keď sa u nás menilo všeličo a zabehané stojace vody bolo nevyhnutné čeriť aj v našom knihovníctve, vznikali medzi knihovníkmi okrem bežných škriepok aj pozitívne zamerané návrhy na riešenie aktuálnych a naliehavých problémov. Už vtedy existoval na prevažne individuálnej organizačnej báze Spolok slovenských knihovníkov a treba povedať, že nebol nečinný. Potrebovali sme však ešte účinnejšie organizačné združenie knihovníkov a informatikov. Predstavovali sme si takpovediac „spolok knižníc“, ktorých predstavitelia sa budú nielen radiť, diskutovať, ale ktorí budú do riešenia existujúcich a vznikajúcich spoločenských problémov knižníc aj aktívne vstupovať, ktorí budú schopní rôznorodé potreby spoločne systémovejšie posudzovať a dohodnuté úlohy cieľavedome zabezpečovať.

Žiadalo sa pritom vytvoriť takú organizáciu, ktorá by sa snažila byť efektívnym partnerom, oponentom aj pomocníkom štátnych a samosprávnych orgánov. Predstavoval som si, že sa pri kooperatívnom pôsobení našich knihovníckych združení bude Spolok slovenských knihovníkov „špecializovať“ viac na postavenie a potreby knihovníkov, kým Slovenská asociácia knižníc zasa na knižnice ako organizácie.

Vznik Slovenskej asociácie knižníc som od jej zrodu vnímal ako veľmi významný počin v našom knihovníctve; jej 15-ročná činnosť tento fakt jednoznačne potvrdzuje.

2. Pri voľbe predsedu SAK som čakal iný výsledok. Môj protikandidát, kolega Emil Vontorčík, mal na vzniku asociácie prinajmenej rovnakú zásluhu. Veľmi tesný výsledok hlasovania bol pre mňa prekvapením, ale aj nečakaným záväzkom.

A predstavy? Hovoril som o nich už pri predchádzajúcej otázke. Dodám, že v diskusii na valnom zhromaždení som vyslovil ešte jednu predstavu. S návrhom, aby v asociácii neboli aj vysokoškolské, ale len verejné knižnice, som nesúhlasil. Jednoznačne

som sa postavil za to, aby sme vznikli ako jednotná, kompaktná organizácia; to môže len zvýšiť jej silu, pričom umožní riešiť konkrétne úlohy podľa špecifických skupinových podmienok a potrieb.

Základná predstava vytvoriť jednotnú organizáciu pre všetky druhy knižníc – verejné, vedecké, vysokoškolské aj iné – bola na zakladajúcom valnom zhromaždení v decembri 1992 potvrdená. Na zasadnutí boli chválené všetky základné organizačné dokumenty, riadiace štruktúry, odborné skupiny, bolo schválené vydávanie Bulletinu SAK a i.

Nakoniec predstava či skôr predsavzatie: nesklamati'.

3. Zostaviť takéto zoznam aktivít nie je jednoduché, lebo kritériá pre posúdenie významnosti aktivít sú veľmi rozmanité v konkrétnych cieľoch, podmienkach, mieste i čase... Sotva tu možno vytvoriť akýsi usporiadaný rebríček podľa jednotlivo hľadiska významnosti. Medzi dôležité a neopomenuteľné aktivity by som však určite zaradil:

- angažovanosť asociácie a jej spoluprácu s partnerskými orgánmi pri tvorbe legislatívnych noriem, ktoré sa týkajú vývoja a práce knižníc a knižnično-informačného sektora;
- pravidelné akcie (Týždeň slovenských knižníc) a aktivity podporujúce prácu knižníc s deťmi (Sakačik, Osmijanko, Andersen atď.);
- odborné podujatia (konferencie, seminára a iné formy výmeny poznatkov a informácií, vrátane kontaktov s partnermi v zahraničí);
- vlastné periodikum (Bulletin SAK) – svojho druhu informátor, propagátor, inšpirátor, organizátor a dôležitý zjednocujúci prvok v celej knihovníckej obci;
- prácu s verejnosťou (napr. cieľavedomé využívanie centrálnej a regionálnej tlače); v súčasnosti je čoraz naliehavejšou úlohou presadzovať verejné knižnice vo funkcii „informačných miest“ (pripomeňme tu aj Manifest UNESCO o verejných knižniciach z novembra 1994);
- obranu knižníc a knižnično-informačných činností pred nedoceňovaním a niekedy až likvidačnými zásahmi z vonkajšieho prostredia (príklad „krčma miesto knižnice“ nie je ojedinelý).

Na nedostatok zmysluplnej práce sa naša asociácia nebude môcť ani v budúcnosti sťažovať. Je totiž treba, aby sa prínos slovenských knižníc do rozvoja vedomostnej a morálnej úrovne národa nepretržite zvyšoval, veď knižnice predstavujú pre takúto úlohu jednu z najmasovejších základní.

4. Časť môjho ja mi našepkáva odpovedať kladne, lebo snaha byť osožným nielen sebe ma ešte stále neopustila. Musím však jednoznačne odpovedať „nie“; už na to nemám. Na jednej strane sa knihovnícky či knižnično-informačný svet aj u nás za tých niekoľko rokov natoľko zmenil, že predstava znovu sa úspešne začleniť do tohto prúdu je už pre mňa nemožná. Na druhej strane v našich knižniciach a v slovenskej asociácii knižníc podstatným vyrástli desiatky nových schopných, snaživých ľudí a ja im už môžem iba popriať veľa úspechov. Rád to robím aj teraz.

5. Do priameho a bezprostredného kontaktu s knihovníckym životom som sa dostal zhruba pred 20 rokmi, z ktorých polovicu som prežil vo funkcii riaditeľa Slovenskej technickej knižnice, resp. Centra vedecko-technických informácií SR. V roku 1992 som bol pri zrode Slovenskej asociácie knižníc a tak mi osud doprial podieľať sa na

rozbehu jej činnosti. Dostal som sa do kontaktu s množstvom ľudí rôznych pováh, charakterov, predností i nedostatkov, ľudí vynikajúcich i vlačných. Prastará sentencia hovorí, že všetko záleží na ľuďoch. Na tomto mieste by som rád spomenul aspoň niekoľko mien spomedzi zanietných a obetavých pracovníkov našich knižníc a funkcionárov SAK, bez ktorých by asociácia nedorástla do súčasnej podoby a významu. Myslím tu najmä na kolegyne a kolegov Danku Gondovú, Andreu Doktorovú, Máriu Mlynárikovú, Dušana Katuščáka, Martu Ehnovú, Ľudmilu Čelkovú, Marcelu Horváthovú, Tibora Trgiňu, Máriu Kadnárovú, Danu Petrášovú, Danielu Slížovú, Elenu Vefasovú, Martu Žilovú a veľa ďalších.

Ak by som mal zovšeobecniť moju skúsenosť z doterajšej práce v knihovníctve, zaželel by som pracovníkom našich knižníc a osobitne predstaviteľom našej asociácie najmä neúnavnú trpezlivosť, nekonečnú vytrvalosť a veľa-veľa nezištnej lásky ku knihovníckemu „remeslu“. Na druhej strane – aby sa vo svojom okolí či prostredí stretali len s porozumením a nevyhnutnou podporou všetkých, ktorí u nás ovládajú príslušné riadiace páky. Samotnej Slovenskej asociácii knižníc prajem dlhý a plodný život.

PhDr. Mária Kadnárová (predsedníčka SAK v rokoch 2000 – 2003)

1. Vznik Slovenskej asociácie knižníc som vnímala jednoznačne pozitívne, a to napriek tomu, že som v tom čase pôsobila v orgánoch Spolku slovenských knihovníkov. Nechájala som to ako podaktorí kolegovia, ako konkurenčný počín, ale ako príležitosť rozšíriť možnosti podpory knižníc na iných úrovniach v dobe, ktorá prináša neustále zmeny, prejavujúce sa v každej oblasti knižničnej práce. V tom čase som sa profesionálne venovala akvizícii a spracovaniu dokumentov v Slovenskej lekárskej knižnici a to boli oblasti, ktoré sa v čase vzniku SAK museli vysporiadať s najväčšími zmenami (či už išlo o legislatívno-ekonomické podmienky akvizície, expanzívny nástup automatizácie a problémov ktoré s tým súviseli). Slovenská lekárska knižnica sa stala členom SAK a ja som sa stala členkou niekoľkých pracovných skupín, ktoré na jej pôde vznikli. Umožnilo mi to byť pri navrhovaní opatrení týkajúcich sa napr. cla a DPH vo vzťahu k nadobúdaníu dokumentov, pripomienkovať rôzne verzie zákona o povinných výtlačkoch, podieľať sa na prieskume a porovnávaní softvérového riešenia súborných katalógov a podmienok spolupráce knižníc pri ich tvorbe, ako aj mnohých iných iniciatívach, ktoré sa snažili o progresívne riešenie odborných problémov a spoluprácu knižníc. Účasťou v pracovných skupinách som získala mnohé kontakty s kolegami z iných knižníc, ktoré by som inak nemala možnosť nadviazať a z ktorých mnohé pretrvali dodnes. O význame podpory SAK som sa spolu s kolegami v Slovenskej lekárskej knižnici presvedčila aj pri riešení existenčných problémov našej knižnice v 90. rokoch.

2. Pocity som mala zmiešané. Ujíjala som sa funkcie v období, keď boli „dobojované“ a úspešne ukončené viaceré významné knihovnícke iniciatívy, ktoré na dlhý čas zásadným spôsobom ovplyvnili činnosť knižníc na Slovensku, či už išlo o vládu priatú Stratégiu rozvoja slovenského knihovníctva do r. 2003, prijatý Zákon o knižniciach č. 183/2000, alebo iniciatívy SAK týkajúce sa Projektu elektronizácie knižníc, či riešenia problémov súvisiacich s rušením regionálnych kultúrnych centier (RKC). Pokiaľ išlo o vnútorný život asociácie, boli tiež vytvorené priaznivé podmienky na rozvoj jej činnosti, čo sa premietlo i do zmeny stanov v r. 2000, ako aj pozitívne zmeny týkajúce sa financovania aktivít účasťou na grantových programoch Štátneho fondu kultúry Pro Slovakia. V čase môjho nástupu do funkcie bolo potrebné zabezpečiť kontinuitu

pôsobenia SAK v programoch a aktivitách, ktoré nasledovali. Nazdávala som sa, že je potrebné udržať a ak sa bude dať aj rozšíriť vplyv SAK na riešenie problémov týkajúcich sa života knižníc. Dalo by sa povedať, že to bolo obdobie, v ktorom sa síce neudiali také výrazné udalosti so širokým spoločenským dopadom, ale išlo skôr o vytvorenie nových programov a iniciatív, ktorých pozitívny účinok sa mal prejaviť v dlhodobejšom časovom horizonte. Boli to tri roky, ktoré asociácia využila na posilnenie svojho postavenia v prebiehajúcich reformách verejnej správy, zozbora školstva a zdravotníctva, či už išlo o zastúpenie SAK v prebiehajúcich legislatívno-finančných rokovaniach s LITA, týkajúcich sa autorského zákona a spolpatnenia knižničných výpožičiek, alebo otázok venovaných licenciám na elektronické informačné zdroje a perspektívam ich ďalšieho rozširovania v prostredí slovenských knižníc. V tomto období sa podarilo realizovať i niektoré zmeny, ktoré mali pozitívny dopad na vnútorný život asociácie, napr. vznik samostatnej webovej stránky SAK, ktorá rozšírila možnosti informovania členskej základne, ale i ostatnej verejnosti zaujímajúcej sa o knižničnú problematiku. Zapojenie sa do registra prijímateľov 2 % z daní umožnilo asociácii získať finančné prostriedky, ktoré použila na vytvorenie loga celoslovenského podujatia Týždeň slovenských knižníc (TSK) a podpísaním zmluvy o spolupráci s firmou Microsoft Select umožnila nielen členským knižniciam zvýhodnený nákup softvérových produktov tejto firmy. V tomto období sa SAK s finančnou podporou veľvyslanectva USA stala členom Americkej asociácie knižníc (ALA), čím rozšírila svoje zahraničné kontakty.

3. Za najvýznamnejšie aktivity SAK počas obdobia, kedy som predsedala jej správnej rade, pokladám jednoznačne organizáciu celoslovenského podujatia Týždeň slovenských knižníc, ktoré prispelo k zviditeľneniu knižníc a propagácii ich činnosti vo väčšom rozsahu na rôznych úrovniach spoločenského života. Rovnako dôležité sú aj iniciatívy sekcie akademických knižníc, týkajúce sa rôznych aspektov elektronických informačných zdrojov (koordinácia akvizície týchto zdrojov a ich širšieho využívania a s tým súvisiacich problémov informačného vzdelávania a používateľov) a snahu SAK začleniť knižnice do okruhu poskytovateľov tzv. verejných informačných služieb v Akčnom pláne stratégie informatizácie spoločnosti v SR, ktorú spracovalo ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií. Aj keď sa nám v tomto prípade nepodarilo presadiť náš návrh týkajúci sa vytvárania verejných informačných bodov v knižniciach, naštartovalo to aspoň iniciatívy verejných knižníc rozširovať poskytovanie bezplatného prístupu k internetu vybraným okruhom používateľov (nezamestnaným, ženám na materských dovolenkách, dôchodcom a pod.) a to aj s podporou regionálnych samospráv.

4. V okruhu mojich priateľov je známy môj negatívny názor na opätovné vykonávanie funkcie predsedu asociácie. Nešla by som do toho, pretože sa nazdávam, že medzi dominantné vlastnosti predsedu asociácie by mala patriť schopnosť pozitívneho lobingu vo vrcholových štruktúrach spoločnosti a na úrovni zriaďovateľov (ministerstvá, národná rada), čo si vyžaduje schopnosť nadväzovať formálne i neformálne spoločenské kontakty, ktoré sú potrebné pri presadzovaní záujmov knižníc. Premietnuté do slovenských reálií je zrejmé, že ide o priam „diplomatickú misiu“, ktorej treba mnohé obetovať, často i vlastné súkromie. No a napokon ide o to, že pôsobnosť asociácie sa dotýka rôznorodých oblastí, ktoré sa neustále menia a vyvíjajú a na ktoré je potrebné včas a pohotovo reagovať v súlade so záujmami knižníc. To znamená, že predsedom asociácie by mal byť človek so širokým rozhľadom, výbornými manažérskymi vlast-

nosťami a prognostickým cítením, ktorý si dokáže získať širokú podporu vo vlastných knižničných radoch. Takúto predstavu o vhodnom kandidátovi na predsedu som získala pri pôsobení vo funkcii a nerada by som sa ocitla v postavení, že ju z rozličných dôvodov nedokážem naplniť.

5. Slovenskej asociácii knižníc do ďalších rokov prajem samozrejme veľa úspechov pri realizovaní predstáv a predsavzatí, ktoré sa týkajú posilňovania postavenia knižníc v živote spoločnosti a poskytovaní podpory konštruktívnym riešeniam odborných problémov. A samozrejme čo najviac aktívnych členov ochotných pomôcť a angažovať sa vo veciach „verejno-knižničných“.

PhDr. Daniela Gondová (predsedníčka SAK v rokoch 1996 – 2000 a od r. 2003)

1. Úprimne sa priznávam, že som bola prekvapená a prvá moja myšlienka bola – ako bude novovznikajúca asociácia „spolunažívať“ so Spolkom slovenských knihovníkov, ako si rozdelia svoju pôsobnosť, neohrozí to spolok? Som členkou SSK viac ako 30 rokov (spolu s viacerými spolužiakmi sme sa členmi spolku stali ešte počas vysokoškolského štúdia) a dlhé roky som bola vo výbore, podieľala som sa na príprave mnohých INFOS-ov (informatických seminárov), na spolku mi veľmi záležalo, tak som sa tak trochu zľakla, aby vznik nového profesijného združenia neznamenal koniec pôsobiaceho. Ako dobre, že sa moje obavy vôbec nenaplnili...

2. V prvom rade to bol obrovský pocit zodpovednosti a veľká vôľa a chuť pokračovať v nastolenej línii a stopách prvého pána predsedu, Ing. Jána Kuráka.

3. Myslím, že najdôležitejšou aktivitou je určite tradičný a mimoriadne populárny Týždeň slovenských knižníc a s tým spojené zviditeľňovanie knižníc. V posledných troch rokoch sa do popredia dostáva program Partnerstvo, alebo spojme svoje sily a súťaž SAKAČIK.

4. Funkciu predsedu vykonávam už štvrté volebné obdobie, myslím si, že ukončením tohto volebného obdobia definitívne uzavriem aj „kapitulu svojho funkcionárčenia“ v asociácii.

5. Úprimne a z celého srdca želám, aby v riadiacich orgánoch asociácie boli zanietene a skvelé osobnosti, ktoré vedia čo chcú, neváhajú nahlas vysloviť svoj názor, vedia ho obhájiť a vedia naozaj SPOLUPRACOVAŤ (nielen o spolupráci rečniť a vyzývať k nej...)

INFORMÁCIE

100 x 100

Pod týmito číslami sa „skrýva“ sto kníh, o ktoré obohatilo svoj knižničný fond sto rôznych slovenských knižníc vďaka zaujímavej myšlienke a iniciatíve Literárnej a kultúrnej agentúry, vydavateľstva L.C.A. a spolupráce s Tatra bankou. Pred niekoľkými mesiacmi – vo februári 2007 – sa slávnostne otvoril už tretí ročník Projekt 100 kníh Tatra banky, cieľom ktorého bola podpora pôvodnej knižnej tvorby na Slovensku, podpora rozvoja čítania i pomoc verejným knižniciam.

Koloman Kertész Bagala

O tomto užitočnom projekte, ktorý naozaj vybrané knižnice potešil, som sa podrobnejšie chcela porozprávať s dušou projektu – riaditeľom agentúry a vydavateľstva Kolomanom Kertészom Bagalom pre tohtoročné tretie číslo Bulletinu SAK. Po mesiacoch čakania a urgencií mi však vydavateľ oznámil, že rozhovor sa neuskutočnil, lebo po 16 rokoch prerušil na neurčitý čas

svoje aktivity vo vydavateľstve i agentúre zo zdravotných, finančných i personálnych dôvodov. Do konca t. r. vyjde len kniha *Poviedka 2007* s najlepšimi textami z tohtoročnej literárnej súťaže. Vzhľadom na túto skutočnosť zdokumentujeme niekoľko základných údajov:

V rámci podpory pôvodnej slovenskej knižnej tvorby a pomoci verejným knižniciam skvalitniť aj obohatiť knižničný fond počas prvých dvoch ročníkov existencie projektu dostalo 68 knižníc na Slovensku, zväčša v menších mestách, tvorbu domácich autorov z produkcie vydavateľstva L.C.A. Táto bola určená pre stredoškolskú mládež. Knižný dar odovzdali zástupcovia vydavateľstva a peňažného ústavu priamo v knižnici na podujatí, spojenom so stretnutím s niektorým autorom. Ohlasy na túto aktivitu boli priaznivé a tak tohtoročný tretí ročník sa už rozšíril o ďalších 32 knižníc v krajských mestách. Išlo predovšetkým o knižnice univerzít, vysokých škôl a tentoraz sa projekt zamerlal na vysokoškolákov.

Tento ročník mal aj ďalšie prekvapenie. Okolo kníh sa v lete opäť raz „rozvírila“ hladina, keď vydavateľstvo kolekciu knižného daru vystavilo a sprístupnilo v čítarni počas Hodokvasu 2007, ako novinku Literárneho cirkusu, kde mohli návštevníci festivalu

siahnuť po knihe. Pozrime sa, do ktorých miest „smeroval“ knižný dar s pôvodnou slovenskou literatúrou. Svoje fondy obohatili knižnice v týchto mestách (tam, kde boli viaceré knižnice, uvádzame ich počet): Bánovce nad Bebravou, Banská Bystrica (2), Banská Štiavnica, Bardejov, Bratislava (7), Brezno, Bytča, Čadca, Detva, Dolný Kubín, Dubnica nad Váhom, Dunajská Streda, Galanta, Gelnica, Hlohovec, Holíč, Humenné, Hurbanovo, Ilava, Kežmarok, Komárno, Košice (3), Kremnica, Krupina, Kysucké nové Mesto, Levice, Levoča, Liptovský Hrádok, Liptovský Mikuláš, Lučenec, Malacky, Martin, Medzilaborce, Michalovce, Modra, Moldava, Myjava, Námestovo, Nitra (2), Nová Baňa, Nové Mesto nad Váhom, Nové Zámky, Partizánske, Pezinok, Piešťany, Poltár, Poprad, Považská Bystrica, Prešov (2), Prievidza, Púchov, Rajec, Revúca, Rimavská Sobota, Rožňava, Ružomberok (2), Sabinov, Senec, Senica, Skalica, Snina, Sobrance, Spišská Nová Ves, Stará Ľubovňa, Stropkov, Stupava, Svidník, Šahy, Šaľa, Šamorín, Štúrovo, Šurany, Topoľčany, Trebišov, Trenčín, Trnava (2), Turčianske Teplice, Tvrdošín, Veľký Krtíš, Vráble, Vranov nad Topľou, Zlaté Moravce, Zvolen, Žarnovica, Želiezovce, Žiar nad Hronom, Žilina.

V roku 2007 projekt spolupráce L.C.A. s Tatra bankou „dovŕšil“ sympatické číslo 100x100. Vytvorila sa tak určitá skupina knižníc, s ktorou pôvodne vydavateľstvo rátať aj v budúcnosti. Situácia sa však zmenila.

Treba povedať na záver, že pre knižnice urobilo vydavateľstvo jednoznačne „kus“ dobrej a závideniahodnej práce. Za to mu, samozrejme i Tatra banke, patrí zo strany obdarovaných i Slovenskej asociácie knižníc veľká vďaka.

PhDr. Ludmila Čelková, Ústredná knižnica SAV v Bratislave

Projekt Európsky knihovník v CVTI SR

Európsky sociálny fond (ESF) je európskym finančným nástrojom, ktorý podporuje vytváranie nových a lepších pracovných miest, rozvoj ľudských zdrojov, zvyšovanie kvality a produktivity práce a sociálnu integráciu na trh práce. ESF bol zriadený v roku 1957 Rímskou zmluvou o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva. Slovenská republika začala čerpať finančné prostriedky z Európskeho sociálneho fondu v roku 2004.

Na jeseň roku 2006, kedy sa skupinka nadšencov z CVTI SR pod vedením PhDr. Márie Žitňanskej rozhodla pripraviť projekt zameraný na vzdelávanie a požiadať o finančnú podporu z Európskeho sociálneho fondu, okrem zainteresovaných málokto veril v úspech na poli dosiaľ neoranom. Dvojmesačná drina prípravného tímu však nakoniec priniesla svoje ovocie: Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave získalo z Európskeho sociálneho fondu nenávratný finančný príspevok na realizáciu projektu Európsky knihovník v celkovej sume 4 183 844 Sk.

Projekt bol schválený v rámci výzvy 2.1/02 operačného programu NUTS II Bratislava Cieľ 3 z roku 2006, ktorej prioritou č. 2 bol rozvoj celoživotného vzdelávania a podpora rozvoja výskumu a vývoja v kontexte zvyšovania kvality ľudských zdrojov.

Hlavným cieľom projektu Európsky knihovník je podpora rozvoja ľudských zdrojov v CVTI SR tak, aby trvalo reflektovali rastúce požiadavky v súvislosti s prechodom na

znalostnú spoločnosť. Realizácia projektu podstatne prispeje k modernizácii a zvýšeniu kvality verejných knižničných a informačných služieb pri prechode na znalostnú spoločnosť a transformácii knižnice na modernú inštitúciu európskej úrovne.

Čiastkové ciele projektu Európsky knihovník zvýšia odborné kompetencie zamestnancov CVTI SR prostredníctvom komplexných školiacich programov zameraných na rozvoj existujúcich a získanie nových zručností zamestnancov v oblastiach:

- informačné technológie
- jazyková odbornosť.

Čiastkové ciele sú zamerané na:

- získanie odbornosti na kvalifikované využívanie počítačov a certifikátu, ktorý osvedčuje základné znalosti informačných a komunikačných technológií a práce s počítačom (ECDL),
- získanie novej knihovníckej odbornosti (prechod na formát MARC21 a katalogizačné pravidlá AACR2, rozvoj zručností súvisiacich s informačným prieskumom v rámci KIS Daimon),
- cieľom jazykovej prípravy je zvýšiť jazykovú odbornosť zamestnancov v nadväznosti na intenzívnejšie aktivity CVTI SR v oblasti medzinárodnej spolupráce a v súvislosti s prirúbením cudzojazyčných informačných zdrojov sprístupňovaných našim používateľom.

Realizácia projektu sa začala 1. októbra 2007 a ukončenie je plánované na 31. december 2008. Od októbra sa uskutočňujú kurzy angličtiny, nemčiny a ruštiny v niekoľkých úrovniach podľa záujmu uchádzačov. Pripravujú sa príručky k jednotlivým modulom ECDL, ktorých prvé školenia a skúšky sú plánované na koniec roka 2007, pripravujú sa aj knihovnícke školenia.

Výsledkom realizácie projektu bude kvalifikovaný tím pracovníkov, ktorého cieľom je vysoko profesionálne riešiť úlohy na poli podpory a propagácie vedy a výskumu, ako aj uspokojovať narastajúce informačné potreby a požiadavky verejnosti v znalostnej spoločnosti.

Ing. Danica Zendulková, Centrum VTI SR v Bratislave

Podujatia

Nezabudnuteľný zážitok alebo Školenie trochu inak

Pocit prekvapenia ale zároveň aj zvedavosti prežívali účastníčky odborného podujatia s názvom Lektorské zručnosti pracovníka knižnice (11. 10. 2007), ktoré pripravila Univerzitná knižnica Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach s finančným príspevkom Slovenskej asociácie knižníc v rámci projektu Partnerstvo – spojme svoje sily.

Už prvý dojem zo vstupu do miestnosti, kde sa malo konať odborné podujatie naznačoval, že nepôjde o klasické školenie, kde sa všetci posadia a osem hodín budú počúvať prednášajúceho. Stoly rozmiestnené šachovnicovo, aby sa ľudia navzájom vide-

li; pri každom stole dve, maximálne tri (aj to len z priestorových dôvodov) stoličky, čo zase naznačovalo úmysel navzájom sa nevyrušovať; na stoloch pri každom mieste hárky papiera – ajhľa, bude sa aj písať. Zadné miesta boli za krátku chvíľu obsadené (osvedčený školský zvyk). To ešte ale mnohé z prítomných kolegýň knihovníčok netušili, že ani stoličky v zadnej časti miestností ich neuchránia pred vyjadrením vlastných myšlienok nahlas.

Školiteľka, MVDr. Silvia Bindasová, riaditeľka Akadémie vzdelávania v Prešove, si ako formu školenia zvolila zážitkový tréning, ktorého cieľom bolo:

1. Zvládnutie základných princípov komunikácie v lektorskej činnosti.
2. Získanie komunikačných zručností v lektorovaní v službách knižnice.
3. Sebautváranie v komunikácii knižnice.

Vyvolať silný zážitok sa jej podarilo hneď v úvode, a to nielen samotným usporiadaním stolov a stoličiek, ale aj spôsobom vzájomného predstavovania sa. Loptička, ktorá slúžila ako nástroj vyzvania k odpovedi, „lietala“ po miestnosti spôsobom lektor – poslucháč. Každá z prítomných účastníčok si vyskúšala nielen lektorské, ale aj svoje hádzanárske zručnosti. Počiatočný stres postupne vystriedala uvoľnená atmosféra.

Metodiku podujatia tvorili interaktívny moderovaný výklad, systematicky vedená diskusia a komunikačné cvičenia (nástroje lektorovania). Samotná téma, zaoberajúca sa lektorskými zručnosťami bola podrobnejšie rozdelená do nasledujúcich bodov:

1. Komunikácia v službách knižnice.
2. Prekážky prezentácie/lektorovania, nástroje prezentácie/lektorovania.
3. Zásady vzdelávania dospelých, práca so skupinou, pravidlá/nástroje komunikačnej etikety v skupine.
4. Štruktúra prezentácie/lektorovaného obsahu.
5. Výsledok, cieľ prezentácie/lektorovania.

Podmienka realizovania tréningu, ktorou bola koncentrácia na seba, svoje myšlienky, názory, skúsenosti, schopnosti, vnímanie seba samého v preberanej tematike, to všetko bolo splnené na sto percent.

Záverom mi dovoľte vyjadriť poďakovanie Univerzitetnej knižnici UPJŠ v Košiciach za nápad zrealizovať vzdelávacie podujatie takéhoto charakteru, Slovenskej asociácii knižníc za finančnú podporu, lektorke za nevšedný zážitok, ako aj všetkým prítomným účastníčkam za ich odvahu prejavíť sa.

PhDr. Zuzana Babicová, Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

Digitálna knižnica – stratégie, technológie, znalosti

V nádhernom prostredí Nízkych Tatier, v Jasnej pod Chopkom, v hoteli Družba sa 1.-3. októbra 2007 uskutočnil nultý ročník medzinárodnej konferencie zameranej na problematiku digitálnych knižníc, s názvom Digitálna knižnica – stratégie, technológie, znalosti. Primárnym cieľom konferencie bola výmena skúseností a vzájomné infor-

movanie sa knižnično-informačného sektoru o vývoji v oblasti digitalizácie, spracovania, ukladania a sprístupňovania digitálneho obsahu. Na konferencii odznelo mnoho zaujímavých príspevkov, v ktorých prezentovali svoje úspešné projekty domáci a zahraniční prednášatelia. Organizátormi podujatia boli Slovenská národná knižnica, Štátna technická knižnica v Prahe (Státní technická knihovna) a Centrum VTI SR. Prednáškový program konferencie bol rozdelený do dvoch dní a štyroch tematických blokov.

Prvý tematický blok bol zameraný na Stratégie digitalizácie a financovania budovania digitálnych knižníc. Otvoril ho Hans Petschar z Rakúskej národnej knižnice, ktorý účastníkom predstavil projekt Európskej digitálnej knižnice (EDL). Súčasťou prezentácie bolo zverejnenie rozsiahleho výskumu z oblasti digitalizácie v európskych krajinách. Stratégiu digitalizácie Slovenskej národnej knižnice predstavil jej generálny riaditeľ Dušan Katuščák. Prínosom bloku boli aj zaujímavé prezentácie od Pere Vila Fumasa z Katalánskej televízie a rozhlasu, ktorý popisoval procesy spracovania, uskladnenia a sprístupňovania audiovizuálneho obsahu. Definitívnu bodku za týmto blokom dala Antonella Fresca, ktorá predstavila projekt Minerva EC a Romana Křížová z firmy Cross Czech, ktorá účastníkom v bodoch predstavila návod, ako úspešne získať finančné prostriedky z európskych fondov.

Druhý blok zastrešovala téma Elektronické publikovanie a elektronické informačné zdroje, v ktorej boli odzneli veľmi zaujímavé prednášky z prostredia akademických knižníc. Lukáš Budinský z Ústrednej knižnice Univerzity Tomáša Baťu v Zlíne prezentoval možnosti sprístupňovania vysokoškolských kvalifikačných prác prostredníctvom digitálneho archívu, ktorý integruje študijnú agendu, repozitár a plné texty. Zaujímavé myšlienky odzneli v prezentácii Petra Halčka, ktorý predstavil zaujímavé projekty Prešovskej univerzitnej knižnice. Osobne ma navyšiac oslovilo sprístupňovanie zaznamenaných prednášok a digitalizácia obsahu vinylových a magnetofónových nosičov.

Po tejto prezentácii nasledovala tretia sekcia, kde sa prezentovali sponzori. Oficiálny program sa ukončil staroslovienskou večerou v hotelovej reštaurácii.

Štvrtá sekcia s názvom Technológie pre digitalizáciu a dlhodobé ukladanie dát sa uskutočnila posledný deň konferencie. V tomto bloku odzneli mnohé zaujímavé prezentácie. Norbert Végh zo Slovenskej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči podrobne a pútavo predstavil digitálnu knižnicu pre nevidiacich. Stanislav Psohlavec z AIP Beroun predstavil projekt Manuscriptorium. Odzneli aj prezentácie zahrňujúce softvér Kramerius a Greenstone. Po záverečnej prezentácii Radka Smolíka zo Symantec sa usporiadatelia poďakovali prednášateľom, ale i účastníkom za aktívnu účasť na konferencii. Myslím si, že konferencia bola pre každého účastníka prínosná, ostáva nám len veriť, že aj budúci ročník bude obsahovo podobne pútavý ako ten tohtoročný.

Mgr. Tomáš Fiala, Univerzitná knižnica v Bratislave

Postavenie knihovníka v Bratislavskom kraji – hrozba alebo prísľub?

(Na margo odborného seminára pri príležitosti 35. výročia vzniku Knižnice Ružinov)

Je dvadsaťštyri hodín po skončení podujatia. Ešte sme si všetci ani poriadne nevzdýchli a ja už sedím vo svojej malej, ale útulnej kancelárii a snažím sa utriediť čerstvé

dojmy. My, knihovníci, sme národ pracovitý a usilovný a máme radi poriadok. Ako to všetko vlastne začalo? Asi tak niekedy počas letných horúčav v roku 2007 nám v Knižnici Ružinov napadlo, že by sme si mali pripomenúť 35. výročie vzniku našej knižnice nielen jesennou oslavou, ale aj tak po našsky, pracovne. Jednoducho spojiť príjemné s užitočným. Dalí sme hlavy dokopy a vymysleli sme, že by to mohol byť taký malý odborný seminár na tému približne „Postavenie knihovníka v Bratislavskom kraji“. Veď sme súčasťou tohto kraja, naša knižnica sa aktívne – aj prostredníctvom vydávania Občasníka knihovníkov Bratislavského kraja, ako tlačeneho periodika Krajskej pobočky Spolku slovenských knihovníkov – podieľa na dotváraní a formovaní kultúrno-spoločenského profilu našej knihovníckej pospolitosti v tomto regióne. Prečo teda nevenovať pozornosť takejto téme, ktorá samozrejme prekračuje hranice mestskej časti Bratislava- Ružinov a určite aj kompetencie Knižnice Ružinov. Nuž, ale prečo nie? Veď aj v elektronickej komunikácii používame skratku biz, snáď teda tá štipka bizarnosti nezaškodí. A tie kompetencie? O tých sa už toľko popísalo...

Slovo dalo slovo, a tak sme sa 20. novembra 2007 všetci – to znamená pracovníci knižnice a pozvaní hostia – stretli v malej sále Domu kultúry Ružinov. Sála nebola až taká malá, bolo jej habadej, pretože z pozvaných 70 hostí prišla približne polovica, plus pracovníci knižnice, a aj tak by sa do sály zmestili ešte zo dve triedy školákov. Tých sme však zámerne nevolali, ani inú verejnosť. Jednak preto, že išlo o odborný seminár a aj preto, že zbytočnú vatu sme nechceli. Radšej päťdesiat ľudí, ktorí vedia o čo ide, ako stopäťdesiat nezainteresovaných. Medzi prítomnými boli okrem iných starosta mestskej časti Bratislava-Ružinov Ing. Slavomír Drozd, zástupcovia iných knižníc, partnerských organizácií a inštitúcií a aj predsedníčky dvoch našich slovenských profesijných združení, PhDr. Daniela Gondová za Slovenskú asociáciu knižnic a Ing. Silvia Štasselová za Spolok slovenských knihovníkov.

V úvodnom referáte, nazvanom 35-ročné straty a nálezy, PhDr. Darina Horáková, riaditeľka Knižnice Ružinov, prehľadne a pomerne podrobne zhodnotila peripetie ružinovského knižničného života od roku 1972. Potom nasledovali ďalšie odborné referáty. PhDr. Elena Sakálová, PhD. z Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského sa vo svojom príspevku Som knihovník, kto je viac? zamerala na osobnostný a vzdelanostný profil knihovníka verejnej knižnice. PhDr. Judita Kopáčiková, riaditeľka Staromestskej knižnice v Bratislave, vzbudila oprávnenú pozornosť prítomných prednáškou na tému Lesk a bieda knihovníckej profesie. PhDr. Ludmila Bokníková z Mestskej knižnice v Bratislave v príspevku, nazvanom Žijú medzi nami – žijú s nami, v kocke rozobrala základné problémy a situáciu v oblasti knižničnej práce s nevidiacimi a postihnutými spoluobčanmi a Mgr. Anna Gašparovičová, riaditeľka Malokarpatskej knižnice v Pezinku, v referáte Špecifiká Malokarpatskej knižnice v Pezinku ako regionálnej knižnice s krajskou pôsobnosťou v Bratislavskom kraji zmapovala situáciu vo verejných knižniciach v Bratislavskom kraji okrem knižníc v Bratislave-meste. Štyri z piatich prednášok boli oživené a doplnené aj počítačovými prezentáciami.

Milou súčasťou osláv bolo aj odovzdávanie ďakovných listov zaslúžilým pracovníkom knižnice a tiež tým, ktorí sa významnou mierou zaslúžili o jej rozvoj, postavenie a meno. Ocenení boli tiež najvernejší čitatelia, ktorí knižnicu pravidelne a dlhé roky navštevujú.

Ako sa na správnu oslavu patrí, bol aj kultúrny program, v ktorom vystúpili žiaci z ružinovskej Základnej umeleckej školy na Exnárovej ul. aj so svojím pánom učiteľom. Ich vystúpenie nebolo zbytočne dlhé, ale bolo vkusné a sympatické a trochu upokojilo knihovnícke „hlavičky“ znepokojené určitými, všeobecne známymi aspektmi, panujúcimi v bratislavskom verejnom knihovníctve, ale i v slovenskom knihovníctve vôbec. Súčasťou kultúrneho programu boli aj verše Jany Štefánie Kuzmovej, ktoré zarecitovala Janka Klenovičová, vedúca Ústrednej knižnice KR na Miletičovej ulici. Na záver sa konala minirecepčia, na ktorej – ako to už býva – si ľudia navzájom vymieňali dojmy, postrehy a informácie. Tiež si podaktorí prezreli malú vzorku z bohatej edičnej činnosti Knižnice Ružinov vo forme jednoduchej výstavy.

Nemožno dopodrobna rozoberať tak prednášky ako aj priebeh celého podujatia. Prednesené príspevky a možno ešte aj niečo navyše plánuje Knižnica Ružinov vydať v zborníku, kde bude možné si všetko prečítať, na čo poukázal a čo odhalil odborný seminár. Vznáša sa nad bratislavským verejným knihovníctvom hrozba alebo je prísľubom ďalšieho napredovania kultúrneho a spoločenského života v hlavnom meste Bratislave a aj v celom Bratislavskom kraji? Neostáva nám nič iné, len pevne dúfať, že situácia sa bude meniť len k lepšiemu.

Organizátori mali toho dosť a aj keď po skončení akcie už ledva stáli na nohách, určite sa všetci aspoň v podvedomí tešili na ďalších tridsaťpäť rokov života knižnice a na oslavu jej sedemdesiateho výročia. Niet pochyb, že mnohí z terajších aktérov sa zúčastnia aj týchto osláv, aj keď už len ako seniori.

Mgr. Peter Kuzma, Knižnica Bratislava-Ružinov

Osobnosti ruskej a ukrajinskej emigrácie na východnom Slovensku

Štátna vedecká knižnica v Prešove si tento roku pripomenula 55. výročie svojho vzniku. Toto jubileum oslávila 7. novembra 2007 slávnostným podujatím v priestoroch historickej dvorany Evanjelického kolégia v Prešove, ktoré bolo 36 rokov sídlom knižnice. Takpovediac „perličkou“ podujatia bol príspevok Prešovčanky PhDr. Janky Petőczovej z Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave o hudobnom kultúrnom dedičstve mesta Prešov s ukázkami hudby minulých storočí.

Súčasťou osláv jubilea bola medzinárodná vedecká konferencia Osobnosti ruskej a ukrajinskej emigrácie na východnom Slovensku, ktorá sa uskutočnila 8.-10. novembra 2007 v priestoroch Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. Hlavným organizátorom konferencie bola Štátna vedecká knižnica v Prešove (ŠVK), spoluorganizátormi Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove (FFPU), Asociácia ukrajínistov Slovenska a Historická spoločnosť kráľovského mesta Prešov.

Fenomén politickej emigrácie v 20. storočí je veľmi obsiahla téma. Medzinárodná vedecká konferencia sa teda zamerala na pôsobenie ruskej a ukrajinskej emigrácie na východnom Slovensku od roku 1919 až po 50. roky 20. storočia. Téma emigrácie patrila z politických a ideologických dôvodov počas viac ako 40 rokov v Československu k prísne tabuizovaným. Až po roku 1989 naša odborná verejnosť začala študovať problematiku ruskej a ukrajinskej emigrácie na území Československa medzi rokmi 1919-1945. Na Slovensku sa tak uskutočnilo niekoľko čiastkových výskumov. Konferencia nadviazala na jednoduchové kolokvium Pôsobenie ruskej a ukrajinskej emi-

grácie na východnom Slovensku v rokoch 1919 – 1945, ktoré zorganizovala ŠVK v spolupráci s Inštitútom histórie FF PU v novembri 2005.

Prúd ruských a ukrajinských emigrantov po boľševickej revolúcii v Rusku v roku 1917, ktorý nadobudol charakter masového exodu po evakuácii bielogvardejcov z južného Ruska v roku 1921, viedol ku vzniku osobitej diaspory v mnohých európskych štátoch. Medzi nimi pripadla významná úloha Československu. Zásľuhou prezidenta T. G. Masaryka a vďaka humanitárnej akcii československej vlády sa v Československu sústredili predovšetkým príslušníci inteligencie, pretože humanitárna akcia (ruská akcia) bola výrazne zameraná na vytváranie podmienok pre ich vedeckú a odbornú činnosť a pre výchovu mladého pokolenia tejto emigrácie. Podpora ruského a ukrajinského školstva, gymnáziá (Ruská a ukrajinská univerzita, Ukrajinský pedagogický inštitút M. Drahomanova, Ruský pedagogický inštitút J. A. Komenského, Ukrajinská Akadémia v Poděbradoch), podpora bádateľskej práce a kultúrneho života z československej strany nemala svojím rozsahom a koncepcnosťou v tom čase vo svete obdobu.

Skutočnosť, že významnú zložku emigrácie tvorili intelektuáli, vedci, novinári, študenti a pedagógovia, sa prejavila i v rozsiahlej publikačnej a vydavateľskej aktivite. V tej dobe vznikli v Prahe veľké ruské a ukrajinské vydavateľstvá (Plamja, UVU, Ukrajinský hromadský vydavateľský fond, Akademiya v Podjebradoch, Sijač, Ruský pedagogický inštitút J. A. Komenského, Seminarium Kondakovianum) a niekoľko desiatok menších vydavateľstiev po celom území Československa. Keďže časť emigrácie žila a pôsobila na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, ich knižná produkcia vychádzala aj na tomto území. Menšie vydavateľstvá vznikali aj na východnom Slovensku v Košiciach, Prešove a v pravoslávnom kláštore v Ladomirovej.

Nemalo prác emigrantských autorov opublikovali české a slovenské vydavateľstvá, prevažne v českom a slovenskom preklade. Medzi nimi majú svoje významné miesto bohemistické a slovákistické štúdiá (R. O. Jakobson, Dm. Čyževskij, P. G. Bogatyryjev, A. V. Florovskij, H. Omeľčenko, F. Steško, J. Markov), diela z oblasti literárnej histórie (Je. A. Ljackij, V. A. Pogorelov, S. I. Vilinskij), byzantológia (M. A. Andrejeva), cirkevnej problematiky (S. N. Bulgakov, V. S. Vilinskij), filozofie (N. O. Loskij, B. V. Jakovenko), sociológie (P. A. Sorokin), práva (St. Dnistrjanskij), ekonómie (S. N. Prokopovič) a družstevníctva (V. F. Totomianc). Mnohí z autorov prednášali na Karlovej univerzite v Prahe (A. L. Bém, O. Kolessa, Je. A. Ljackij), ale aj na Univerzite Komenského v Bratislave (filológ V. A. Pogorelov, etnograf P. G. Bogatyryjev).

Niektoré z týchto emigrantských osobností sú späté s územím Slovenska. Robili tu jazykovedné, etnografické a kunsthistorické výskumy (I. Paňkevyč, V. A. Pogorelov, Je. Nedzeľskij, V. Sičynskij). Ale aj menej známe a zabudnuté osobnosti tejto emigrácie žili a tvorili v našom regióne a my sme si kladli za úlohu zhodnotiť ich vklad do slovenskej kultúry a rozvíjajúceho sa vedeckého života na Slovensku v 20. – 40. rokoch 20. storočia.

Na konferencii predniesli svoje referáty poprední znalci tejto problematiky, ktorí sa už dlhšie venujú tejto téme, vydali monografie a publikovali v rôznych vedeckých zborníkoch a so svojimi príspevkami vystúpili na medzinárodných konferenciách v Prahe, Moskve, Kyjeve, L'vove, Harvarde, Edmontone a na viacerých slavistických zjazdoch v Európe: M. Mušínska, L. Harbuľová, L. Babotová, M. Nachajová, L. Puškár

(Slovensko); O. Ivasjuk, O. Pelenská (Ukrajina). Na konferencii vystúpili aj ďalší zahraniční a domáci odborníci k emigrantskej tematike: S. Kalousková (Česko), V. Čikut (Ukrajina), M. Dronov (Rusko), M. Roman, O. Guzyová, N. Ščipanská, J. Šelep, V. Bondarenko, M. Bobinec, T. Hudáková, J. Džujko (Slovensko).

Posledný deň konferencie bol venovaný návšteve miest spätých s ruskou a ukrajinskou emigráciou. Účastníci konferencie navštívili Múzeum ukrajinskej kultúry vo Svidníku, kde si prezreli expozície a najmä exponáty a zbierkový fond spojený s výtvarnými prácami Jurija Vovka a Ivana Kulcja. V Ladomirovej navštívili pravoslávny chrám a cintorín, kde pôsobila pravoslávna misia a v Nižnom Komárniku sa uskutočnila prehliadka gréckokatolíckeho kostola postaveného podľa projektu V. Sičynského. Účastníci konferencie vysoko hodnotili možnosti bádania vo fondoch ŠVK Prešov a v zbierkovom fonde Ukrajinského múzea vo Svidníku.

Štátna vedecká knižnica v Prešove má vo svojich fondoch najväčšiu zbierku kníh a periodík ruskej, ukrajinskej a bieloruskej emigrácie na území Slovenska, ktorú je možné študovať v priestoroch novozriadenej slovenskej študovne. ŠVK k tejto konferencii spracovala a vydala bibliografiu Tlačie ruskej, ukrajinskej a bieloruskej emigrácie vo fondoch ŠVK v Prešove, dielo odborných pracovníkov Márie Nachajovej a Jozefa Šelepca.

PhDr. Mária Nachajová, Štátna vedecká knižnica v Prešove

Cirkevné knižnice – ich funkcie a význam

Organizátormi vedeckej konferencie Cirkevné knižnice – ich funkcie a význam v dejinách boli Katedra histórie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská historická spoločnosť pri SAV, Centrum pre štúdium kresťanstva, Národný bibliografický ústav Slovenskej národnej knižnice v Martine a Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici. Konferencia sa uskutočnila pod záštitou banskobystrického diecézneho biskupa Mons. Rudolfa Baláža. Konala sa v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici v dňoch 6. a 7. novembra 2007. Prednášky referujúcich zo Slovenska, Česka, Maďarska, Poľska a Ukrajiny prebiehali paralelne v dvoch sekciách kvôli vysokému počtu prihlásených.

Cirkevné knižnice predstavujú informačne bohatú kolektívnu pamäť. Konferencia si preto kládla za úlohu umožniť vedeckú diskusiu odborníkov s presahom nielen z oblasti histórie, ale i knihovedy a cirkevného života. Príspevky účastníkov konferencie sledovali problémové oblasti týkajúce sa knihy a duchovnej kultúry v priebehu dejín. Zamerali sa nielen na dejiny cirkevnej vzdelanosti, školstva a knižnej kultúry, ale aj na dejinné okolnosti vzniku a fungovania cirkevných knižníc a ich ideové pôsobenie, vplyv cirkevných inštitúcií na rozvoj vzdelanostnej úrovne regiónu. Príspevky sa týkali nielen pasportizácie, popisu historických knižných fondov cirkevných knižníc a ich ochrany, ale aj metodiky a metodológie výskumu, digitalizácie a funkčnosti historických cirkevných knižníc pre súčasné potreby školstva, vedy a výskumu.

V interdisciplinárnych a interkultúrnych súvislostiach účastníci konferencie referovali a následne diskutovali o problematike spracovávania, rekonštrukcie a sprístupňovania historických knižných fondov cirkevných knižníc. Organizačný garant konferencie, Mgr. Imrich Nagy, PhD. z Katedry histórie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja

Bela konštatoval, že diskusia bola umiernená: „Maďarských účastníkov zaujímalo najmä inštitucionálne pozadie cirkevných knižníc na Slovensku a v Čechách.“ Podnetnou témou bola okrem iného aj konfrontácia stavu farských knižníc v Čechách a u nás, ako aj situácia týchto knižníc po reštitúciách cirkevných majetkov.

Na záver podujatia mali jeho účastníci možnosť prezrieť si Kostol Nanebovzatia Panny Márie v Banskej Bystrici s krátkym výkladom dejín kostola a vypočuť si večerný koncert cirkevnej hudby v podaní Miešaného speváckeho zboru Konzervatória Jána Levoslava Bellu v Banskej Bystrici.

Počas dvoch dní odznelo vyše 50 referátov. Texty príspevkov budú publikované v pripravovanom recenzovanom zborníku. Konferencii sa podarilo obsahovo naplniť ciele, ktoré si stanovila. Prispela k dialógu nad dosiahnutými výsledkami a ďalším smerovaním výskumu v tejto oblasti i k praktickým otázkam uchovávanania, prezentácie a využívania kultúrneho dedičstva historických cirkevných knižníc v modernej dobe. Zostáva dúfať, že interdisciplinárne podujatie, akým bola vedecká konferencia Cirkevné knižnice – ich funkcie a význam v dejinách, nezostane osamotené a podobné hodnotné akcie sa budú konať i v budúcnosti.

Mgr. Michaela Garaiová, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici

Dejiny knižnej kultúry Košíc a okolia

Seminár s týmto názvom sa konal v Košiciach v dňoch 13.-15. novembra 2007. Odborné podujatia venované dejinám knižnej kultúry jednotlivých miest a regiónov Slovenska majú už vyše tridsaťročnú tradíciu a históriu: prvé z nich sa uskutočnilo roku 1975 v Turčianskych Tepliciach a odvtedy sa konajú pravidelne. Ich obsahový záber sa postupne rozšíril z problematiky historických knižničných fondov na celú širokú oblasť knižnej kultúry. Podobne sa rozšíril aj okruh organizátorov a prednášateľov. V súčasnosti sú hlavnými usporiadateľmi Slovenská národná knižnica, Spolok slovenských knihovníkov, Historický ústav SAV a Slovenská historická spoločnosť pri SAV. Do organizácie i do odborného programu podujatí (aktívov, seminárov) sa aktívne zapájajú knižnice a ďalšie odborné pracoviská z miest a regiónov, kde sa tieto podujatia konajú.

Za viac ako tri desaťročia sa takto „zmapovala“ a predstavila knižná kultúra mnohých miest a regiónov Slovenska. Materiály z podujatí sa publikujú pravidelne v zborníku

Kniha. Pre informačné služby knižníc i pre ich ďalšie odborné činnosti a aktivity (regionalistiku a i.) predstavujú publikované referáty a ďalšie materiály cenný zdroj informácií.

Na tohtoročný seminár o dejinách knižnej kultúry Košíc a okolia bol prihlásený v doterajšej histórii seminárov rekordný počet príspevkov – spolu 45. Zjednodušene by bolo možné usporiadať ich do nasledujúcich tematických blokov: staré písomné pamiatky (kongregačné zápisnice, artikuly knihárskeho cechu, kroniky a i.); rukopisné a tlačové hudobné a obrazové (výtvarné) pamiatky; umelecká a odborná literatúra a jej predstavitelia od obdobia humanizmu až do konca 19. storočia; košická univerzita v 17. stor. a knižná kultúra; košické tlačiarne a tlačári, vydavatelia, knihkupci a knižný obchod; tlačová a vydavateľská produkcia; historické knižnice v Košiciach; rukopisy a tlače košickej proveniencie vo fondoch slovenských knižníc; reštaurovanie starých košických tlačí. – Príspevky zo seminára budú uverejnené v zborníku Kniha 2008.

K. F.

Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach v nových priestoroch

5. novembra 2007 sa zavŕšila 16-ročná história Univerzitnej knižnice Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, ktorá bola od roku 1992 umiestnená v budove UPJŠ na Garbiarskej ulici č. 14. Tento deň sa niesol v znamení slávnostného otvorenia nového knižničného pracoviska v zrekonštruovaných priestoroch Študentského domova a jedálne UPJŠ na Medickej ulici č. 6. Na slávnostnom otvorení sa zúčastnilo Vedenie Univerzity P. J. Šafárika na čele s rektorom Prof. MUDr. L. Mirossayom, DrSc. a Vedenie Prírodovedeckej fakulty na čele s dekanom doc. RNDr. P. Sovákom, CSc., predsedom Akademického senátu RNDr. R. Sotákom, PhD. Prítomní boli tiež zástupcovia univerzitných pracovísk a košických knižníc.

Nové priestory poskytujú používateľom predovšetkým z radov študentov Prírodovedeckej fakulty voľný prístup k fondu študijnej i odbornej literatúry, prístup na internet, nové študijné miesta, možnosť ich využitia na vzdelávacie podujatia, výstavy a pod. Univerzitná knižnica UPJŠ naopak získala vhodné miesto na umiestnenie centrálného depozitu, ako aj pracovisko pre Referát doplňovania fondov.

V novom akademickom roku 2007/2008 v oblasti rozšírenia knižnično-informačných služieb zaznamenala Univerzitná knižnica ešte jeden pozitívny krok. V súvislosti so vznikom Filozofickej fakulty UPJŠ bolo zriadené ďalšie dislokované pracovisko Univerzitnej knižnice – Knižnica na Filozofickej fakulte UPJŠ (v prenajatých priestoroch bývalej základnej školy).

Univerzitná knižnica UPJŠ rieši poskytovanie knižnično-informačných služieb používateľom z radov študentov i učiteľom prostredníctvom svojich pracovísk umiestnených na fakultách UPJŠ. Je potešujúca skutočnosť, že vedenie univerzity spolu s vedením jednotlivých fakúlt oceňujú nevyhnutnosť informačného zabezpečenia štúdia a so vznikom nových študijných programov, akreditáciou nových fakúlt vytvárajú vhodné podmienky pre rozširovanie tradičných, ale aj progresívnych knižnično-informačných služieb.

PhDr. Zuzana Babicová, Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

Predstavujeme

Mgr. Marianna Maruničová, riaditeľka Zemplínskej knižnice Gorazda Zvonického v Michalovciach

Mohli by ste sa v krátkosti knihovnickej komunite predstaviť a zosumarizovať svoje predchádzajúce pôsobenie? Prečo práve knižnica?

Moje predchádzajúce pôsobenie sa dá zhrnúť veľmi krátko. Po skončení školy som na krátky čas nastúpila do keramických závodov v Michalovciach ako administratívna pracovníčka. Po dvoch rokoch som odišla pracovať na VII. Základnú školu v Michalovciach, kde som pôsobila až do mája 2007 – a to bolo 20 rokov. Na tejto škole som prešla od vychovávateľky cez učiteľku 1.-7. ročníka až po učiteľku 2. stupňa. Učila som zemepis a etickú výchovu, pracovala ako koordinátorka sociálno-psychologických javov a venovala som sa aj tvorbe projektov.

Čo sa týka tej druhej časti otázky – prečo práve knižnica – ťažko povedať. Mojm koniíckom popri učení bola a teda aj je psychológia a psychológovia tvrdia, že človek by každých sedem rokov mal zmeniť zamestnanie. Ja som si tú dobu predĺžila na každých dvadsať rokov. Ale teraz vážne, keď ste dlho na jednom pracovisku v rovnakom zamestnaní, opúšťa vás fantázia, vaša práca sa stáva rutinou, i keď v škole to veľmi neplatí, pretože žiaci sú veľmi kreatívni a nenechajú vás v stereotype. Bolo to pre mňa veľmi ťažké, opustiť školu, ale knižnica a škola sú si veľmi blízke, i keď vekové zloženie knižnice je iné, ale aj tak prevládajú mladí čitatelia a to hlavne študenti. Mnohí tí, ktorých som učila, prichádzajú za mnou do knižnice, aby som im poradila, pomohla. Môj prístup k nim je trošku iný oproti profesionálne starším knihovníkom, lebo som s mládežou pracovala spomínaných dvadsať rokov. Ale aby som veľmi neodbočila od otázky prečo práva knižnica: keď som bola štvrtáčka na gymnáziu, tak som chcela ísť študovať herectvo, potom odbor literárny kritik. Prijímacie skúšky som robila na filozofickej fakulte v Prešove, odbor slovenský jazyk-dejepis, nakoniec som študovala zemepis-pedagogiku, takže vidíte, že ku kultúre a literatúre som mala stále blízko. Dá sa povedať, že sa mi splnil sen zo študentských čias.

Keďže prichádzate z inej oblasti, čo Vás v knižnici najviac prekvapilo?

Prekvapilo ma ticho.

A čo bolo na začiatku najťažšie?

Myslím si, že pre každého, kto prichádza do nového prostredia, sú začiatky ťažké, tobôž po dvadsiatich rokoch prežitých na jednom mieste, približne s tými istými ľuďmi. Prišla som z kolektívu, kde boli prevažne ženy, do kolektívu, kde sú (až na jedného chlapa) samé ženy. Tak asi najťažšie bolo presvedčiť ich, že to s nimi aj s knižnicou myslím dobre, že mi záleží na knihovníckach i na knižnici.

Keďže nie ste zaťažená knihovnickou rutinou, skúste povedať, čo by mali knihovníci robiť ináč alebo iné ako doteraz?

Často sa zo strany knihovníkov stretávam s názorom, že knižnice sú na to, aby požičovali knihy. Ja s tým súhlasím. Je pravda, že ich prvoradou úlohou je doplňovať knižničný fond a robiť výpožičky, ale monofunkčnosť zariadení bola možná pred dvadsiatimi rokmi. V dnešnej dobe to už nejde. Ak chceme prežiť a získať čo najviac čitate-

ľov, musíme byť zariadenie polyfunkčné, kde okrem knihy poskytneme aj iné sprievodné služby (besedy, prednášky, kluby čítania, prácu s handicapovanými ľuďmi atď.). tých možností je veľa, len ich treba správne využiť.

Na bilancovanie je ešte priskoro, ale predsa len – čo sa Vám už podarilo vo funkcii riaditeľky knižnice uskutočniť (zmeniť)?

Myslím si, že po šiestich mesiacoch je naozaj ešte skoro hodnotiť či bilancovať. Po mojom nástupe nás čakala inventarizácia hmotného majetku, revízia knižničného fondu a keďže som nastúpila v máji, tak aj letné mesiace. Ale snažím sa prácu v knižnici zintenzívniť i keď aktivít mala knižnica aj predtým veľa, len ich málo prezentovala. Snažím sa, aby naša práca nezostala za múrmi Zemplínskej knižnice Gorazda Zvonického, ale aby o nej široká verejnosť vedela. Usilujem o to, aby aktivity neboli jednorazové, ale aby boli dlhodobé a pokiaľ sa dá, pravidelné.

Aké sú Vaše najbližšie plány?

Keď som nastúpila na miesto riaditeľky, mala som plány ako zefektívniť činnosť knižnice, vytvoriť si elitnú klientelu, ale nakoniec som zistila, že sú problémy, ktoré treba riešiť prednostne. V michalovskej knižnici je to hlavne budova, ktorá patrí mestu a zriaďovateľom je Košický samosprávny kraj. Takže moje najbližšie ciele sa viažu k tejto problematike. Potom je to zviditeľnenie knižnice v meste, aby o nej ľudia vedeli a viac ju využívali. A dlhodobé ciele sú:

- rekonštrukcia budovy,
- zapojenie do programov infraštruktúry kultúry,
- vyškoliť odborný personál, aby dokázal získavať primerané zdroje pre udržateľný chod knižnice.

Ing. Jana Vargová, riaditeľka Zemplínskej knižnice v Trebišove

Mohli by ste sa v krátkosti predstaviť a zosumarizovať svoje predchádzajúce pôsobenie?

Mám ukončený odbor Životné prostredie na vysokej škole v Nitre a pedagogiku na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Prešove. V rokoch 1987 – 1990 som pracovala na odbore kultúry Okresného národného výboru v Trebišove ako inšpektorka pre životné prostredie. V rokoch 1991 – 2003 som pôsobila ako pedagogička na základnej škole. A práve tam som nadobudla veľmi blízky vzťah k deťom, keď som im odovzdávala čo najviac informácií a organizovala pre ne mnoho zaujímavých akcií. Mnohokrát som s nimi navštevovala školskú knižnicu, kde som pre nich pripravovala rôzne súťaže, hlavne z prírodopisu a geografie. V letných mesiacoch som sa im venovala v letných pobytových táboroch, či už v tuzemsku alebo v zahraničí. Od januára 2003 až do roku 2006 som pôsobila ako prednostka Obvodného úradu životného prostredia v Trebišove. A prečo knižnica? Je to v prvom rade vzťah ku knihám a práca s deťmi, ale aj s dospelými, ku ktorým mám veľmi blízko, nakoľko som veľmi spoločenský typ človeka.

Čo Vás v knižnici najviac prekvapilo?

Keď som nastúpila 1. mája 2007 na post riaditeľky tejto knižnice, veľmi ma prekvapila prílišná uzavretosť tejto inštitúcie.

A čo bolo na začiatku najťažšie?

Najťažšie pre mňa bolo zžiť sa s novým administratívnym kolobehom a vedieť si zdeliť veľmi zúžený rozpočet. Ťažké bolo tiež presvedčiť kolegov, aby sa viacej otvorilo verejnosti, aby sa knižnica stala miestnym informačným centrom. Kolektív ľudí mám dobrý, len sa musia trochu viac vzdelávať. Je to na prospech ich samotných, ale aj celej inštitúcie.

Na bilančovanie je ešte priskoro, ale predsa len – čo sa Vám už podarilo vo funkcii riaditeľky knižnice uskutočniť (zmeniť)?

Hoci je ešte krátky čas na bilančovanie mojej práce, snažila som sa urobiť maximum, čo bolo v rámci ekonomických a ľudských možností našej inštitúcie. V prvom rade išlo o zviditeľnenie. Spustili sme webovú stránku v novom šate a myslím, že je veľmi účinná. V auguste sme mali prímestský tábor detských čitateľov s pripraveným bohatým programom a to sa stretlo s veľkým záujmom a odozvou u rodičov. Pripravili sme besedu so spisovateľkou – autorkou diel pre deti Gabrielou Futovou a s podnikateľkou, novinárkou a spisovateľkou K. Strelkovou-Kankovou. Rozbehla som aktívnu spoluprácu s Českým centrom v Košiciach, vďaka ktorej bude u nás inštalovaná výstava významného básnika Jaroslava Seiferta a výstava fotografií Zem svetla a tieňov Ing. M. Balíka, ktorý pracuje v Egypte na vykopávkach. Mám okolo seba veľa dobrých ľudí, ktorí mi pomáhajú a posúvajú dopredu.

Na pôde knižnice sme ponúkli priestor aj amatérskym umelcom, kde si môžu vystavovať svoje práce a je to obohatením aj pre našich čitateľov. Začali sme bezplatné kurzy základov ovládania počítača pre starších ľudí, čo má svoju veľkú odozvu a prekvapil nás aj záujem o takéto aktivity. Ako vidíte, aj v krátkom čase sa dá stihnúť veľa akcií a prirodzene medzitým knižnica fungovala ako zvyčajne... v zabehnutých kofajách.

Aké sú Vaše najbližšie plány?

Najbližšie plány budú dané rozpočtom. V blízkom čase by sme sa mali prstáňovať do budovy patriacej Košickému samosprávnemu kraju, ktorá prejde rekonštrukciou a tam by som chcela vytvoriť knižnicu v inom šate. Mala by pôsobiť ako informačné centrum pre mesto, ale aj pre región. Pri novej budove je nádherný parčík, ktorý bude slúžiť verejnosti ako letná čítareň a myslím si, že tam priťahujeme aj viac čitateľov, nakoľko sa to nachádza v bezprostrednej blízkosti nemocnice a stredných škôl. Zamýšľam pripraviť aj fungovanie tzv. materského centra, aby sa tu sústreďovali mladé mamičky, ale aj oteckovia so svojimi ratolesťami, pretože práca s detským čitateľom a vypestovanie jeho čitateľských návykov je to, čo by sme chceli dosiahnuť. A tak budeme pokračovať v ďalších aktivitách. Záujem verejnosti ukáže, ktoré budú trvalo zafixované v programe našej knižnice. Ale ľudia sami musia zistiť, že nastala zmena a že knižnica je miestom, kde pulzuje spoločenský život.

Rozhovor s Mgr. M. Maruničovou a Ing. J. Vargovou pripravila PhDr. Klára Kernerová

Z nových vydání

Kniha 2007 : zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry / Zost. a red. Miroslava Domová. – Martin : Slovenská národná knižnica, 2007. – 360, [9] s. – ISBN 978-80-89023-97-4, ISSN 1336-5436

Obsah zborníka: Štúdie a materiály (zo seminára Dejiny knižnej kultúry Liptova, 21.-23. 11. 2006). – Správy. – Recenzie. – Menný register. – Resumé k jednotlivým príspevkom a obsah aj angl., nem.

Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave 1927 – 2007 : zborník príspevkov k 80. výročiu knižnice / Zodp. red. Emília Díteová. – Trnava : Trnavský samosprávny kraj; Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave, 2007. – 64 s. Obr. príl. – Nem., angl. resumé. – ISBN 978-80-88695-14-1

Príspevky dokumentujú históriu a súčasnú činnosť knižnice. – Publikácia bola predstavená na slávnostnom podujatí k výročiu knižnice 28. 11. 2007.

JUBILANTI

Valéria Krokavcová jubiluje

S radosťou, s plnou náručou želaní a prianí, v srdečnej úprimnosti nesieme vinše do Košíc. Na samom konci októbra, v plnom pracovnom eláne, v príslovečnej skromnosti oslávila životné jubileum PhDr. Valéria Krokavcová.

Sú ľudia, z ktorých sa teším, že sú. Vieme, že pomôžu keď treba, jasne argumentujú, ich profesionalita je chápaná ako samozrejmá. Vnímame ich ako istotu myšlienky, ako zodpovedný hlas. Chýbajú, keď sa delia koláče alebo pochvaly. Jednoducho sú s nami, najmä keď sa láme chlieb. Ich ruka je vždy napriahnutá na pomoc, keď mnohí už uhli. S úsmevom, láskyplným mihnutím očí sú tu vždy. Vynárajú sa ako dobré víly a keď už sa problémy pominú, vracajú sa k svojmu. Nečakajú vďaku, aj im je vari nepríjemná.

A takú ju poznáme. Znalú vecí, korektnú vo vystupovaní, milú, prísnu najmä na seba, schopnú intenzívne vnímať problém iných. Naša jubilatka si našu vďaku a úctu zaslúži. Celý svoj profesionálny život dala do služieb nášho knihovníctva. Dlhoročná riaditeľka Univerzitnej knižnice Technickej univerzity v Košiciach, krok po kroku budovala a vybudovala na pôde košickej techniky významnú akademickú knižnicu, pokračovateľku dejinnej kontinuity svojich predchodcov. Odborne disponovaná a s plným ľudským pochopením prešla mnohoročný úsek nových cieľov vlastnej knižnice. Krok po kroku, deň po dni kolektívna práca pod jej vedením zrodila úspech, tak ako vždy si ho nechce pripustiť. Vidí, čo treba lepšie, čo inak, kde a komu pomôcť. Vraví sa tomu „tvorivý“ nepokoj. A dodajme, že v prípade pani doktorke Krokavcovej je spätý s ľudským porozumením a obetavosťou, kolegiálnou a láskavosťou.

Vyslovme poďakovanie za úsilia a úspechy pracoviska, ktoré naša oslávenkyňa vedie. Vyslovme poďakovanie za človečenstvo, ktorým nás roky sprevádza, za jej hlboké človečenstvo. Poprajme doktorke Krokavcovej mnoho krásnych rokov, naplnených pracovnými aj osobnými úspechmi. Poprajme jej veľa zdravia a šťastia, aby tých plodných rokov mala naša jubilatka pred sebou ešte veľa, aby jej zdravie slúžilo a šťastie prišlo.

PhDr. Dušan Lechner, Univerzitná knižnica v Bratislave

Jubilantka Marta Szilágyiová

Významné životné jubileum v tomto roku oslávila riaditeľka Knižnice Antona Bernoláka v Nových Zámkoch, pani Marta Szilágyiová. Patrí k tým knihovníkom, ktorí celú svoju profesionálnu dráhu prežili na tom istom pracovisku.

Vždy ju motivovalo niečo nové, pozerala sa do budúcnosti optimistickým pohľadom a možno povedať, že i napriek tomu, že činnosť svojej knižnice dokonale ovláda, lebo

postupne pracovala na všetkých postoch, nemá pocit, že dlhoročná vernosť novozámockej knižnici jej ubrala z pracovného rozletu, ba práve naopak.

Aj keď ako knihovnička začínala odbornou praxou, zameranou na spracovanie starých tlači v knižnici Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici a v Univerzitnej knižnici v poľskej Wroclawi, nastúpila potom – v roku 1968 – do Okresnej knižnice v Nových Zámkoch, kde pracuje doteraz, od roku 1999 vo funkcii riaditeľky knižnice. Počas jej pôsobenia dosiahla knižnica pokrok najmä v oblasti elektronizácie a v realizácii početných veľmi zaujímavých kultúrnych aktivít, rozmanitej klubovej činnosti, čím sa dostala do povedomia širokej verejnosti ako významná kultúrna inštitúcia. Pod jej vedením knižnica nadväzuje dobré vzťahy v regióne s kultúrnymi organizáciami, občianskymi združeniami, nadáciami, vydavateľstvami, médiami, cirkvami, podnikateľmi a priaznivcami knižnice bez rozdielu národnosti.

Možno povedať, že jubilantka sa narodila v šťastnom znamení, pretože celý život sa mohla realizovať v tom, čo ju zaujímal. Literatúra, výtvarné umenie, bytová architektúra, motorsport patria k jej veľkým záľubám. Jej profesionálnym želaním bolo a je dopomôcť k premene Knižnice A. Bernoláka v Nových Zámkoch na moderné informačné a zároveň príjemné kultúrne centrum, ktoré by navštevovalo čo najviac používateľov. Dúfajme, že jej k tomu dopomôže aj nový softvér Virtua, o ktorý sa v súčasnosti usiluje.

A keďže žijeme dnes vo svete virtuálnych technológií, venujeme našej milej kolegyni, vzácnemu človeku Marte Szilágyiovej virtuálnu kyticu ruží so želaním pevného zdravia, sil, trpezlivosti a ešte mnohých úspechov v jej ďalšej práci na prospech Knižnice Antona Bernoláka v Nových Zámkoch. Nech jej vernosť tomuto mestu a knižnici je napokon korunovaná nielen úspechom v jej tvorivej práci, ale aj trvalou stopou v našom knihovníctve.

PhDr. Marta Pernická, Krajská knižnica Karola Kmet'ka v Nitre

Paripy času Alojza Androviča, alebo ako sa vidí za roh

Roky bežia v záprahu divokých koní. Utekajú hodiny, dni, roky. Bežia s nami o závod v rovnakom čase. Občas príbrzdia, aby tí okolo pozreli na paripy, koho to tryskom vezú. Príbrzdil ich zverokruh a v ňom znamenie Váh, ktoré s presnosťou istoty navážili v tohtoročnom 13. októbri 60 rokov Ing. Alojzovi Androvičovi, PhD. Splašené kone. Nechce sa veriť, že od nášho prvého stretnutia preletelo už dvanásť rokov. Minuli stovky našich stretnutí, rozhovorov, priateľských podaných rúk.

Čas prežiť v blízkosti tohto zaujímavého človeka znamenal pre mňa osobný odborný aj ľudský prínos. Profesionalizmus – slovo, ktoré sa dnes používa tak často a mnohokrát v neznalosti jeho podstaty a z ktorého sa už stalo klišé. Napriek tomu ho v prípade jubilanta bez váhania použijem. Sedí mu, je preň priliehavé a on sám ho naplňa do bodky. Absolvent Elektrotechnickej fakulty Slovenskej vysokej školy technickej sa koncom 60. rokov uplynulého storočia začína venovať novej vede – kybernetike. Dnes to znie až úsmevne, ale boli to roky, kedy sa aj o tomto odbore pochybovalo, bol považovaný za bludný, neperspektívny, ideologicky zneužitý a... Ale našťastie, sú vždy ľudia, ktorí vidia veci v kontinuite súvislosti a profesionalizmus im veľí podriadiť všetko svojmu odbornému presvedčeniu. Vnímajú to ako povinnosť. Nenápadne, s

istotou správnosti svojho konania. Vždy som závidel túto vlastnosť aj Ing. Androvičovi. A najmä trpezlivosť vysvetľovať, jasne posúvať svoje argumenty. Nakoniec zistíte, že čas mu dá za pravdu, lebo pravda vždy dá za pravdu pravde, aj keď dakedy mešká. Za roky spolupráce a hlbokého ľudského porozumenia som sa snažil naučiť vnímať myšlienky tohto skvelého, rozhladeného odborníka.

Keď z pracoviska katedry svojej alma mater odišiel do knihovníctva, do Centra vedeckých a technických informácií, bola to určite zásadná zmena jeho ďalšieho odborného aj ľudského rastu. Knihovnícky svet, plný predpojatosti, nedôvery, principiálneho konzervativizmu a v ňom človek, plný nápadov, nachádza svoj nový životný smer. Má v sebe niečo zvláštne. Predovšetkým vie, vidí za roh a chce posúvať veci dopredu. Na to ľudia reagujú. Pomaly sa stáva významným predstaviteľom moderných trendov v knihovníctve na Slovensku. Nevšedne dobrá znalosť cudzích jazykov mu umožnila prezentovať slovenské knihovníctvo aj v zahraničí. Mal som mnoho príležitostí, byť s Ing. Androvičom za chotármi našej krajiny. Odborníci z Nemecka, Ameriky, Fínska, Dánska, Indie a mnohých iných krajín sveta, ktorých mená v našom odbornom svete vzbudzujú úctu, ho vítali ako človeka, ktorý je im blízky, ktorého prácu si hlboko vážia. Priznám sa, vďaka týmto otvoreným dverám som aj ja mohol ísť ďalej – a nielen ja.

Vo februári 1995 prišiel do Univerzitnej knižnice v Bratislave nižší, žoviálny človek. Keď sme sa predstavili, zistil som, že je to náš nový technický námestník, Ing. Androvič. Predtým som len počul reči – náročný, odborne zdatný, tlačí veci dopredu a najmä – nevzdáva sa. Ciele má jasné, vyžadujú absolútnu znalosť problému. Po rokoch len konštatujem, že keď vkročil na pôdu „Univerzity“, bol to šťastný deň pre ňu, ale úplne zistené a neskromné poviem, že aj pre mnohých jej zamestnancov osobne, vrátane mňa. Pomaly sa rozvinul automatizovaný systém, prerozdelenie a využitie počítačov malo logiku. Moderné elektronické informačné procesy v knižnici výrazne pokročili. Obzvlášť intenzívne som vnímal schopnosť Ing. Androviča naplňať technické potreby knižnično-informačnej praxe a najmä abstrahovať potreby používateľov od každodenných problémov operatívnej knižnice. Hovorí sa tomu vidieť „za roh“.

Prestavba knižnice bola odborným impulzom aj pre nášho jubilanta. Tisíce drobných krokov, stovky hodín hľadania, nepochopenia a svárov. Bol to krátky úsek nášho spoločného života, ktorý pre nás všetkých znamenal obrovský kus sebazpoznania nových schopností i vypätia. Úspech diela začiatku tisícročia v prebudovaní Univerzitnej knižnice v Bratislave je aj veľkým úspechom nášho jubilanta, za ktorým je mnoho jeho vlastnej invencie. Moderná knižnica je skutočnosťou. Život je mozaikou čriepkov. Nikdy nezabudnem na prípravu otvorenia knižnice, keď Ing. Androvič presadzoval zavedenie elektronického čitateľského preukazu. Zúril som. Veď bolo treba vykonať toľko drobnej práce a on prichádza teraz s projektom, ktorý kladie obrovské nároky na ľudí, ktorých čakalo zvládnutie nových technológií, nové služby, nápor čitateľov po dvojročnej odmlke. Ale postupne som zistil, že má pravdu. Elektronický čitateľský preukaz sa stal skutočnosťou. Nebolo na čo čakať. Vedel, že ľudia to zvládnu. Zas videl za roh, vďaka, že bol pri tom. Aj keď jeho nároky sú veľké, sú reálne a najmä fascinuje jeho odhad a viera v schopnosti kolegov. Prejavilo sa to vždy. V úlohách a funkcií riaditeľa jedného z úsekov knižnice, či podpredsedu Spolku slovenských knihovníkov. Ťahá za sebou, aj so sebou, povzbudzuje, pomáha. Opravujem vetu vyššie v texte, vstup oslávenca do knihovníctva nebol šťastím len pre pracoviská, kde pôsobil alebo pôsobí, ale pre celý náš profesionálny knihovnícky svet.

Mať priateľské vzťahy v zamestnaní je polovičná výhra úspechu. Taký je; priateľský, korektný, mimoriadne citlivý a čestný. Nezvykle čestný. Je paradoxné, ako človek, vyznávajúci najmodernejšie trendy, je založený a neúprosne lípnúci na tradičných ľudských hodnotách, toto, dnes žiaľ málo vídané spojenie, je charakteristické pre človeka akým je Lojzo. Pri stretnutiach s ním ma vždy napadnú vety Marca Tulia Cicera z jeho presláveného spisu Laelius o priateľstve. Slová spreď viac ako 2100 rokov, neuveriteľne jasne charakterizujú priateľstvo, ako ho dnes chápe aj Ing. Androvič. „V priateľstve nech najviac platí autorita priateľov, ktorí dobre radia a táto autorita nech je uplatňovaná nielen k otvorenému napomínaniu, ale aj k dôraznému napomínaniu, ak to vyžaduje situácia, a druhý nech poslúchne.“

Čo dodať, vari len pranie, aby tých plodných rokov mal náš jubilant pred sebou ešte veľa, aby mu zdravie slúžilo a šťastie prialo. A poprajme si i my, buď blízko nás, aby sme boli dlho vďační osudu, že si.

Nuž, „hijó“, kone divoké, nezastavujte, bežíme ďalej...

PhDr. Dušan Lechner, Univerzitná knižnica v Bratislave

***Čitateľom nášho bulletinu želáme radostné vianočné sviatky a úspešný
nový rok 2008.***

Tešíme sa na spoluprácu v novom roku.

Prvé číslo bulletinu chceme venovať medzinárodnej výmene publikácií. Uvítame Vaše príspevky k tejto problematike a rovnako aj do novozriadenej bibliografickej rubriky *Z nových vydaní*. Posielajte nám aj príspevky iného – rozličného zamerania.

Redakcia Bulletinu SAK